

LOHJAN KAUPUNKI

MOISION- JA PAPPILANPELLON ALUEEN MAISEMASELVITYS

Raportti 11.8.2009
0136-D3113

Finnish Consulting Group
Infra ja ympäristö

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO1

2 TYÖN LÄHTÖKOHDAT2

2.1 Yleistä.....2

2.2 Lähtötiedot2

2.3 Työn tavoitteet ja sisältö.....2

2.4 Maankäyttö ja kaavatilanne.....2

2.4.1 Maakuntakaava2

2.4.2 Yleiskaava.....2

2.4.3 Asemakaava.....2

3 MAISEMA3

3.1 Maisemarakenne.....3

3.1.1 Kallioperä3

3.1.2 Maaperä3

3.1.3 Korkeussuhteet.....3

3.1.4 Vesiolot3

3.1.5 Kasvillisuus4

3.1.6 Maisematyypit4

3.1.7 Nykyinen maankäyttö4

3.2 Maiseman arvot - kulttuurimaisema.....5

3.2.1 Katsaus maiseman historiaan.....5

3.2.2 Kulttuurimaiseman erityispiirteet.....6

3.3 Maisemakuva – maiseman olosuhteet12

3.3.1 Liittyminen ympäröivään maisemaan12

3.3.2 Peltoalueet ja reunavyöhykkeet.....12

3.3.3 Lohjanjärven ranta-alueet13

3.3.4 Pappilan ympäristö.....13

4 MAANKÄYTTÖSUOSITUKSET.....14

4.1 Yleiset toimenpideohjeet14

4.1.1 Peltoalueet ja reunavyöhykkeet.....14

4.1.2 Ranta-alueet15

4.1.3 Kulttuurihistorialliset ympäristöt.....16

4.2 Suositukset alueiden kaavoitusta varten.....16

5 LÄHTEET17

LIITEKARTAT

Maiseman arvot 901

Maisemakuva 902

Maankäyttösuositukset 903

1 JOHDANTO

Moision- ja Pappilanpellon alueen maisemaselvitys on laadittu Lohjan kaupunkisuunnittelukeskuksen toimeksiannosta FCG Planeko Oy:ssä.

Kaupunkisuunnittelukeskuksen puolelta työtä ovat ohjanneet: kaupunginarkkitehti Katariina Haigh
kaavoitusjohtaja Heikki Rouvinen
yleiskaavoittaja Leena Iso-Markku
asemakaava-arkkitehti Leena Snellman-Kihlman
arkkitehti Miia Ajo

Yhteyshenkilönä on toiminut arkkitehti Katariina Haigh.

FCG Planeko Oy:ssä työryhmään ovat kuuluneet: maisema-arkkitehti MARK Maria Haikala
maisema-arkkitehti yo. Miina Ant-Wuorinen, tekninen avustus
maisema-arkkitehti MARK Eeva Eitsi, laatuvastuu

Selvitysalueen ja tarkastelualueen rajaus (Lohjan kaupunki)

Lohjan kaupunki
Kaupunkisuunnittelukeskus
Karstuntie 4
08100 Lohja
(019) 3690 vaihde
etunimi.sukunimi@lohja.fi

FCG Planeko Oy
Osmontie 34 (PL 30)
00601 Helsinki
010 409 5000 vaihde
etunimi.sukunimi@fcg.fi

Valokuvat ja taitto:

FCG Planeko / Maria Haikala
ellei toisin mainittu

2 TYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Yleistä

Työ liittyy Lohjan keskustan osayleiskaavoitukseen ja toimii lähtötietona alueen suunnittelussa. Tavoitteena on ollut tarkastella alueen rakentamismahdollisuuksia maisemallisesta näkökulmasta.

Selvitysalue sijaitsee Lohjanjärven rannalla Lohjanharjun luoteispuolella. Alue rajautuu kiinteästi Lohjan keskustaajamaan sekä Moision pientaloalueeseen. Alueen reunalla kulkee rautatie, joka on osa suunnitelmissa olevaa Espoo-Lohja taajamaliikennettä. Lohjan asemalle on esitetty keskustassa kolmea eri sijaintipaikkaa, joista kaksi sijaitsee selvitysalueen välittömässä läheisyydessä. Lohjan keskustan asemalle on selvitetty kahta vaihtoehtoista sijaintipaikkaa. Kaupunginvaltuusto on 10.6. valinnut taajamaosayleiskaavan pohjaksi vaihtoehdon, jossa keskustan rautatieasema sijaitsee Väinämöisenkadun kohdalla

Selvitysalueeseen sisältyvät Moision- ja Pappilanpelto, mutta aluetta on käsitelty myös osana laajempaa valtakunnallisesti merkittävää kulttuurimaisemaa (Museoviraston vuoden 2005 ehdotus). Selvitysalueen pinta-ala on ~ 65 ha ja tarkastelualueen pinta-ala on ~ 265 ha.

2.2 Lähtötiedot

Maisemaselvitys perustuu kartta- ja ilmakuvatarkasteluihin sekä huhti-kesäkuussa 2009 tehtyihin maastoinventointeihin. Tietoja on koottu historiallisesta kartta-aineistosta sekä aiemmista selvityksistä ja suunnitelmista.

Alueelle on aiemmin laadittu yleiskaavoitukseen liittyviä selvityksiä, jotka ovat olleet lähtöaineistona tässä selvityksessä. Aluetta koskevat lisäksi mm. maisema-arkkitehti Elina Tirkkosen diplomityö "Lohjan vihreä selkäranka - Viher- ja virkistysaluejärjestelmä taajamaosayleiskaavaa varten" (2007), sekä maisema-arkkitehti yo. Anna Levonmaan työ "Lohjan rantaraitti - Ideointia keskustajaman rantojen kehittämiseksi" (2008).

Maisemaselvityksen kirjallinen lähtöaineisto käy tarkemmin ilmi lähdeluettelosta.

2.3 Työn tavoitteet ja sisältö

Työn lähtökohtina ovat olleet aikaisemmat maisemaa, kulttuuri-maisemaa ja luontoa koskevat selvitykset. Tarkastelualueen maisemasta on pyritty saamaan kokonaisvaltainen kuva alueen maisemarakenteen ja arvokkaiden kulttuuriympäristöjen inventointien perusteella.

Alueelta on selvitetty niitä maisematekijöitä, jotka vaikuttavat oleellisesti alueen suunnitteluun. Alueen maisemakuvan ja maisemarakenteen nykytilan inventoinnin ohella työssä on myös huomioitu alueen virkistyskäyttö.

Työssä tehdään ehdotuksia alueen maiseman ominaispiirteiden huomioimisesta osana tulevaa kaupunkiympäristöä.

2.4 Maankäyttö ja kaavatilanne

2.4.1 Maakuntakaava

Maakuntakaavassa selvitysalue on taajamatoimintojen aluetta, joka on merkitty kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta arvokkaaksi alueeksi. Alueen läpi kulkee Lohjanjärven rannassa viheryhteystarve joka kulkee Moisiosta Hiidensalmen suuntaan. Alueen läpi kulkevat myös 110 kV voimalinja, sekä varaus maakaasun runkoputkelle. Selvitysalue on osa laajempaa pohjavesialuetta.

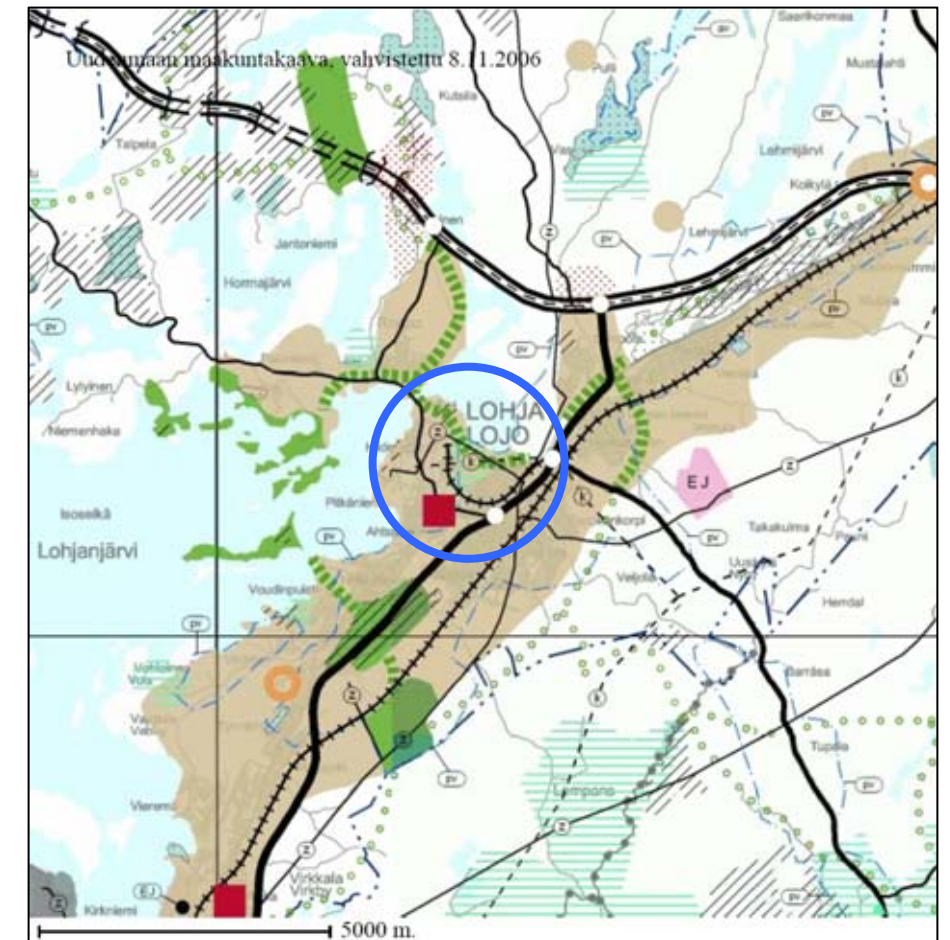
Maakaasuputken rakentamisesta on käynnissä ympäristövaikutusten arviointi, joka valmistuu elokuussa 2009.

2.4.2 Yleiskaava

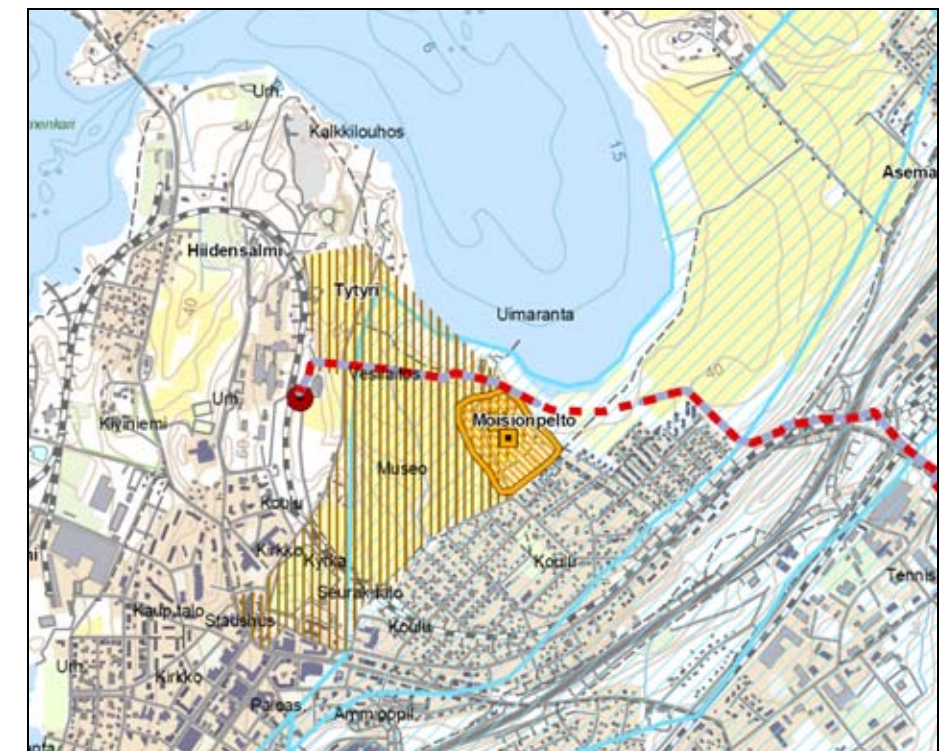
Alueella ei ole voimassa olevaa oikeusvaikutteista yleiskaavaa. Selvitysalue on osa tekeillä olevaa taajamaosayleiskaavaa, sekä keskustan osayleiskaavaa.

2.4.3 Asemakaava

Rakentamattomalla alueella ovat voimassa vuosina 1951, 1953 ja 1979 vahvistetut asemakaavat. Selvitysalueen pohjoisosa on merkitty teollisuus- ja varastorakennusten korttelialueeksi (T-1). Eteläosa on pääosin asuinrakennusten korttelialuetta (A-3). Lisäksi alueelle on kaavoitettu puistoalueita.

Ote maakuntakaavasta 8.11.2006 (Uudenmaan liitto)

Gasum Oy, Maakaasuputki Mäntsälä-Siuntio YVA-menettely, YVA-ohjelma syyskuu 2008

3 MAISEMA

3.1 Maisemarakenne

3.1.1 Kallioperä

Lohjan seutu kuuluu geologialtaan Etelä-Suomen liuskekivivyöhykkeeseen. Kallioperä on hyvin paljastunutta ja se muodostaa tyypillisesti pitkiä liuskeisuuden suuntaisia selänteitä. Selvitysalueen kallioperä muodostuu kvartsi-maasälpäliuskeesta ja -gneissistä, jossa on kalkkikiviesiintymiä.

Aivan alueen vieressä sijaitsee Tytyrin kalkkikivikaivos, joka on aloittanut toimintansa vuonna 1897. Kaivos toimi avolouhoksena vuoteen 1956 asti, jonka jälkeen toiminta on siirtynyt kokonaisuudessaan maan alle. Nykyisellään kaivoksen alin louhintataso on -350 metrissä.

3.1.2 Maaperä

Alueen maaperä muodostuu pääosin savesta ja hiesusta. Kaakoisreunassa on hienon hiekan ja hiedan muodostama kieleke, joka liittyy Lohjanharjun sora- ja hiekkaesiintymään.

3.1.3 Korkeussuhteet

Selvitysalue sijaitsee Lohjanharjun luoteispuolella Lohjanjärven rannalla. Lohjanjärven korkeus (31.6 m m.p.y.) toimii maiseman kannalta alueen perustasona. Alueen korkeimmat kohdat nousevat pappilan ympäristössä 57 metriin. Maisema selvitysalueella on kumpuilevaa peltomaisemaa. Aivan järven rannassa on paikoitellen havaittavissa vanha rantatöyräs, joka on peräisin 1850–1860 -luvulla tehdyistä veden pinnan laskuista.

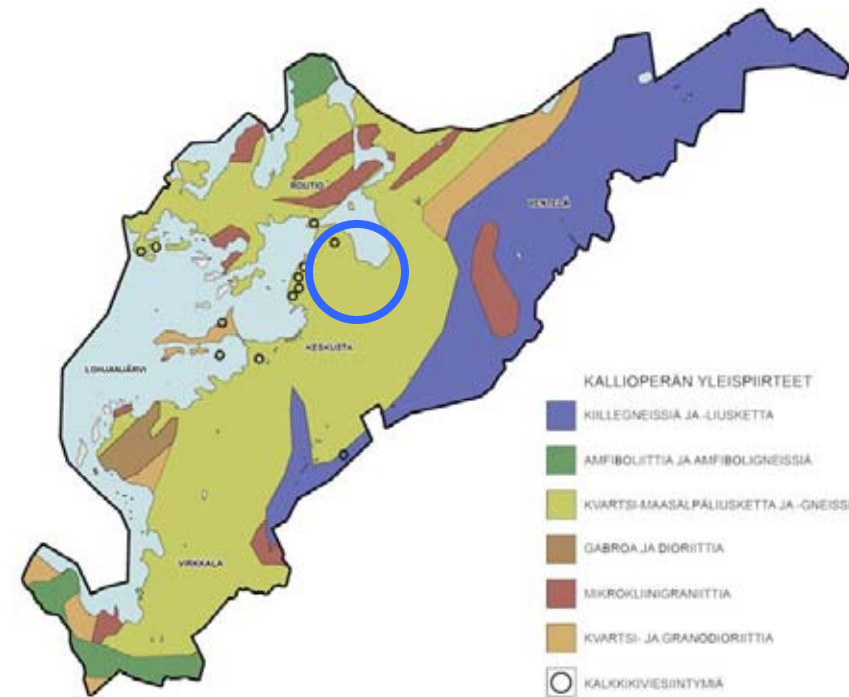
3.1.4 Vesiolot

Selvitysalue kuuluu Karjaanjoen vesistöalueeseen. Alue rajautuu Lohjanjärveen, joka on Uudenmaan suurin järvi. Järveen laskee alueen halki purouoma, joka saa alkunsa Moision pientaloalueelta.

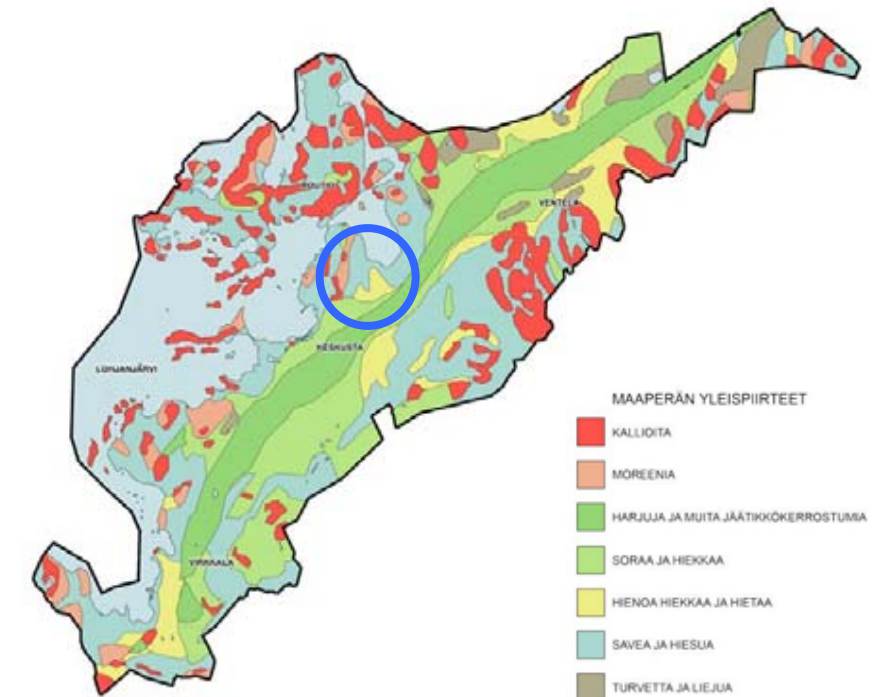
Alue kuuluu Lohjanharjun 1. luokan pohjavesialueeseen.

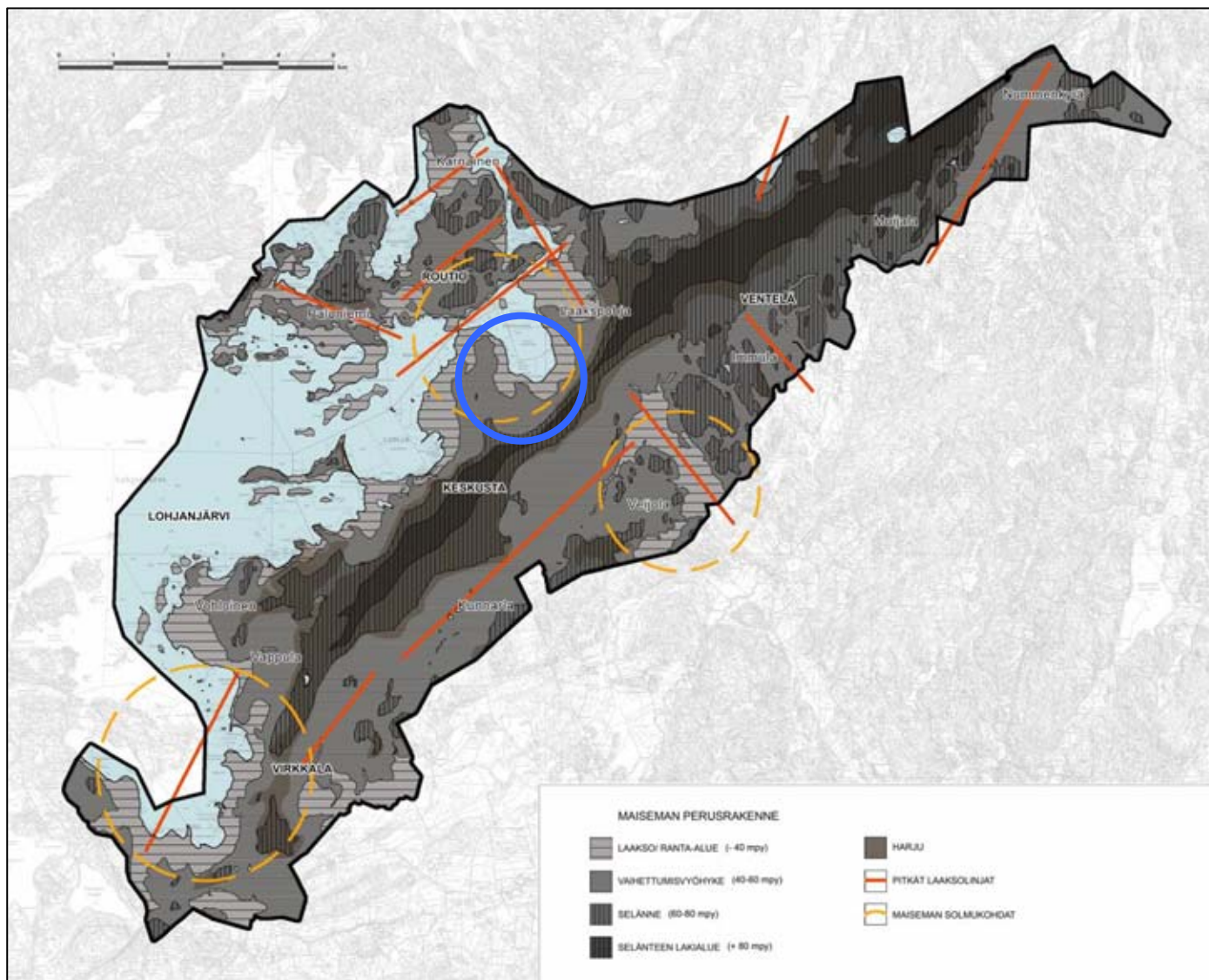
Lohjanharju näkyy hyvin kaukomaisemassa.

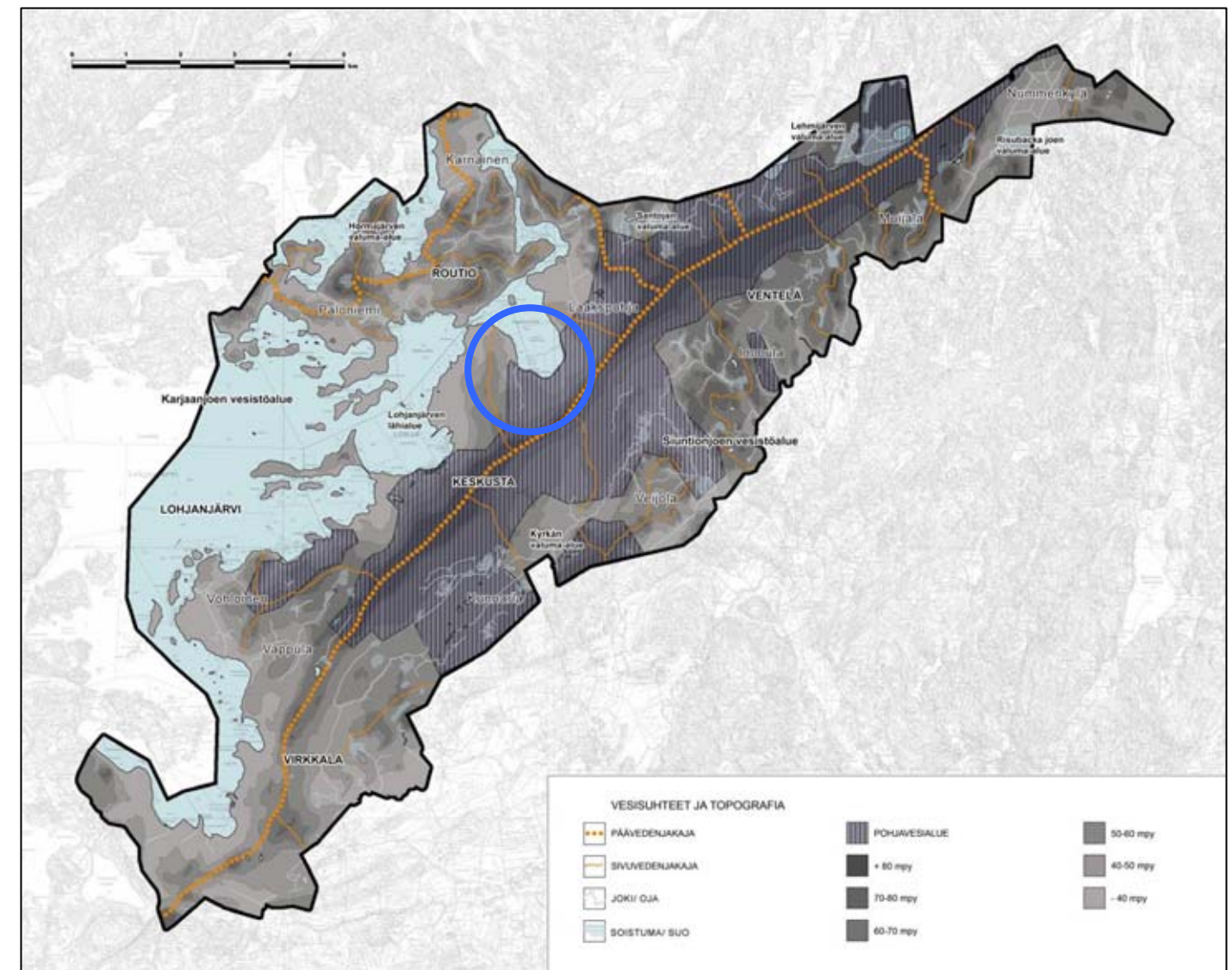
Kallioperä (Elina Tirkkonen 2007)

Maaperä (Elina Tirkkonen 2007)

Maiseman perusrakenne (Elina Tirkkonen 2007)

Vesisuhteet ja topografia (Elina Tirkkonen 2007)

3.1.5 Kasvillisuus

Alue kuuluu hemiboreaalisen tammivyöhykkeen ja eteläboreaalisen havumetsävyöhykkeen välimaastoon, mikä tarkoittaa, että alueella on pitkä kasvukausi ja sademäärät ovat runsaita. Kasvilajistoon vaikuttaa myös Lohjan kallio- ja maaperän kalkkipitoisuus. Metsät ovat pääosin rehevää rantalehtoa. Pappilan ympäristössä on kulttuurivaikutteista puutarhakasvillisuutta.

Rannassa sijaitsee Moisionrannan luonnonsuojelualue, jonka kasvillisuus on tyypillistä Lohjanjärven rantalehdoille. Alue on tervaleppävaltainen ja siellä on havaittu mm. puna- ja mustaherukkaa, lehtopalsamia, purolitukkaa ja kevätlinnunsilmää.

3.1.6 Maisematyypit

Selvitysalue sijoittuu maisemamaakuntajaossa Kiskon - Vihdin järvisuuteen, joka on maastonmuodoiltaan vaihtelevaa järvien, pienvesistöjen, metsäisten kallioalueiden ja viljavien savikkopeltojen mosaikkia. Alueella on kallioperän kalkkipitoisuudesta johtuen runsaasti lehtoja.

3.1.7 Nykyinen maankäyttö

Nykyisellään alue on pääosin avointa peltoa. Perinteinen rakentaminen on sijoittunut järvien- tai jokirantojen tuntumassa oleville kummuille ja kukkuloille, josta esimerkkinä voidaan pitää pappilan sijoittumista selvitysalueella. Selvitysalueen kaakkoisreunassa Moision pientaloalue rajautuu avoimeen peltomaisemaan suoraviivaisesti ilman reunavyöhykettä. Alueen länsireunassa Tytyrin teollisuusalue näkyy voimakkaana maisemarakenteesta poikkeavana elementtinä, joskin sen kulttuurihistoriallinen merkitys tuo selvitysalueelle lisäarvoa. Selvitysalueella on myös merkittävää virkistysarvoa ja alueella sijaitsee virkistyspalveluja, kuten tenniskenttä, uimaranta ja pienvenesatama.

3.2 Maiseman arvot - kulttuurimaisema

3.2.1 Katsaus maiseman historiaan

Esihistoria ja muinaisjäännökset

Selvitys- ja tarkastelualueelta on löytynyt yhteensä viisi kivikautista ja kaksi historiallista asuinpaikkaa. Historialliset asuinpaikat ovat Moision talo sekä Laakspohjan kartanon alue, joista Moision talon kohdalla on ollut myös kivikautinen asuinpaikka. Katso myös sivu 12.

Rantaviivan muutokset

Alueen rantaviiva on muuttunut, kun Lohjanjärveä ja Hiidenvettä laskettiin lähes kaksi metriä 1850–1860 -luvuilla. Muutoksesta on jäänteinä maisemassa paikoitellen näkyvä jyrkkä rantatöyräs.

Viljelymaiseman kehitys

Vanhin työssä käytettävissä ollut kartta on 1780-luvulta peräisin oleva kuninkaankartta, jossa näkyvät talot, tiet, polut sekä pellot ja niityt.

Sekä Laakspohjan kartanon että pappilan ympäristön maiseman perushahmo näkyy jo 1700-luvun lopun kartassa. Vuodelta 1870 peräisin olevassa venäläisessä topografikartassa pelto- ja niittyalueet erottuvat selkeästi ja yhdistyvät yhtenäiseksi avoimeksi maisematilaksi Pappilanselän pohjukassa. Vanhimmat peltoalueet ovat sijoittuneet karttojen mukaan nykyisinkin avoimille alueille. Vielä vuoden 1913 taloudellisessa kartassa Pappilampello ja Laakspohjan pellot ovat olleet yhtenäistä kokonaisuutta.

Tieverkoston kehitys

Lähialueen vanhimmat tieyhteydet ovat kulkeneet Lohjanharjua pitkin. Laakspohjan kartanolle vievä tie näkyy jo kuninkaankartassa ja puukujanne näkyy 1870-luvun kartassa. Myös kirkolta pappilaan kulkenut tie on havaittavissa vanhimmissa kartoissa. Aluetta sivuava rautatie on otettu käyttöön vuonna 1928.

Asutus

Lohjan kirkko rakennettiin 1500-luvun alussa entisen 1300-luvulta peräisin olleen puukirkon tilalle. Samoihin aikoihin alueelle syntyivät myös ensimmäiset kartanot, joista merkittävimpiin lukeutui Laakspohjan kuninkaankartano. Kartano muodostettiin viidestä talonpoikaistalosta. Selvitysalueella sijaitseva Moision on Lohjan vanhimpia kyläpaikkoja.

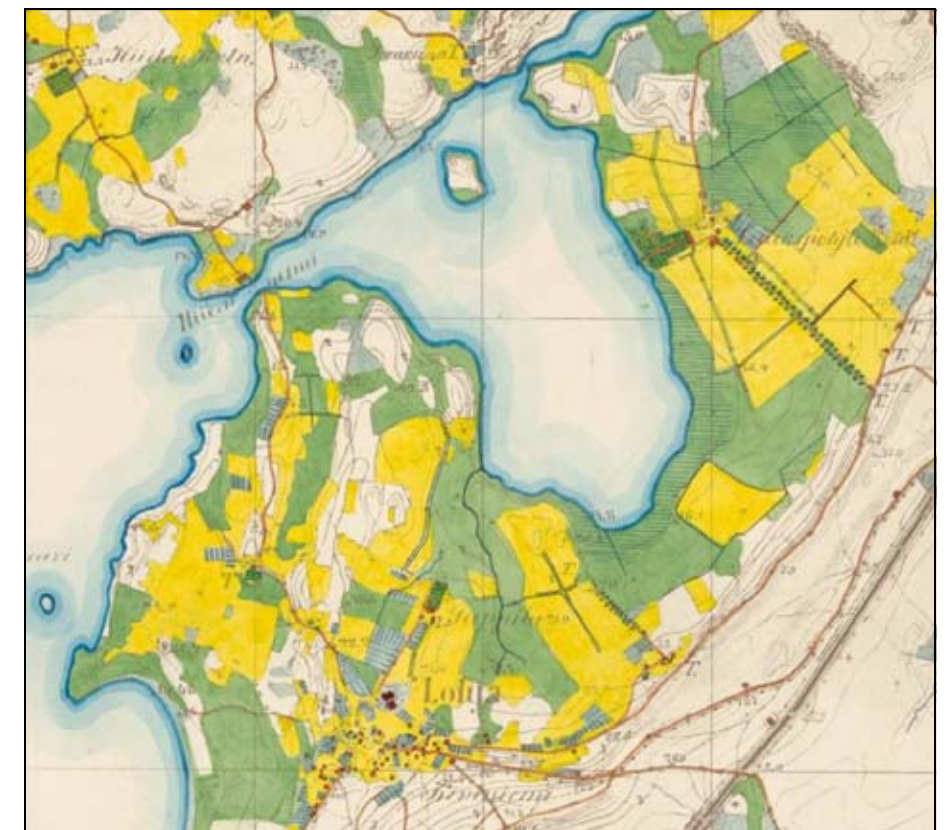
Ote Kuninkaankartasta (1783)

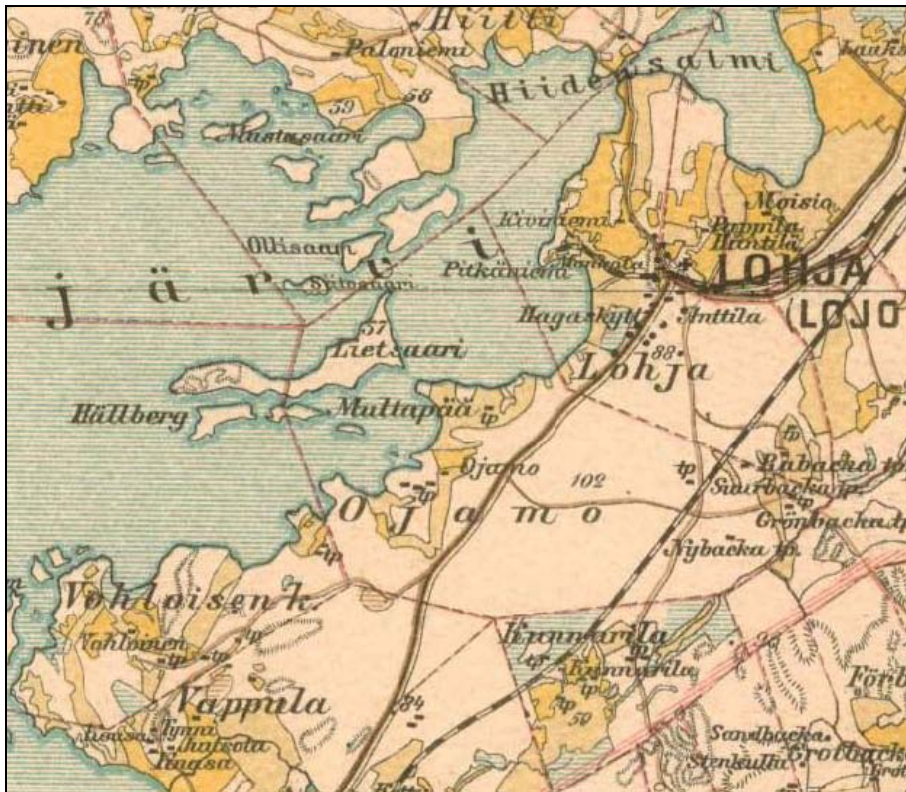
Ote Pitäjänkartasta 1800-luvun puolivälistä
(Kansallisarkisto / Maanmittaushallitus: Lohja 2041 01 Ia)

Ote Senaatinkartasta vuodelta 1870
(Kansallisarkisto / Maanmittaushallitus: Senaatinkartasto VII: 25)

Ote Venäläisestä topografikartasta 1870–1871. (Kansallisarkisto / Topografikarttojen kokoelma: Uudenmaan lääniä Lohja VII 25)

Ote Taloudellisesta kartasta (1913)

Teollisuus

Selvitysalueeseen rajautuva Tytyrin kalkkikivikaivos edustaa Lohjan teollisuushistoriaa. Kaivos aloitti toimintansa 1897 ja avolouhos mainittiin nähtävyytenä vuoden 1901 Lohjan matkaoppaassa. Tytyrin alueesta on tehty erillinen rakennuskulttuuriselvitys 2006.

3.2.2 Kulttuurimaiseman erityispiirteet

Alueen maisema-arvot liittyvät pitkään kulttuurihistoriaan ja hienoihin maisematiloihin. Keskustassa kohoava Pyhän Laurin kirkko, Suomen kolmanneksi suurin keskiaikainen kirkko, näkyy maisemassa pitkälle. Lohjan kirkkoherranpappila on rakennettu vanhalle pappilapaikalle 1860. Pappilan kulttuurihistoriallinen miljöö toimii maamerkkinä Moision- ja Pappilanpellon alueella Tytyrin massiivisten teollisuusrakennusten rinnalla.

Viljelymaisema

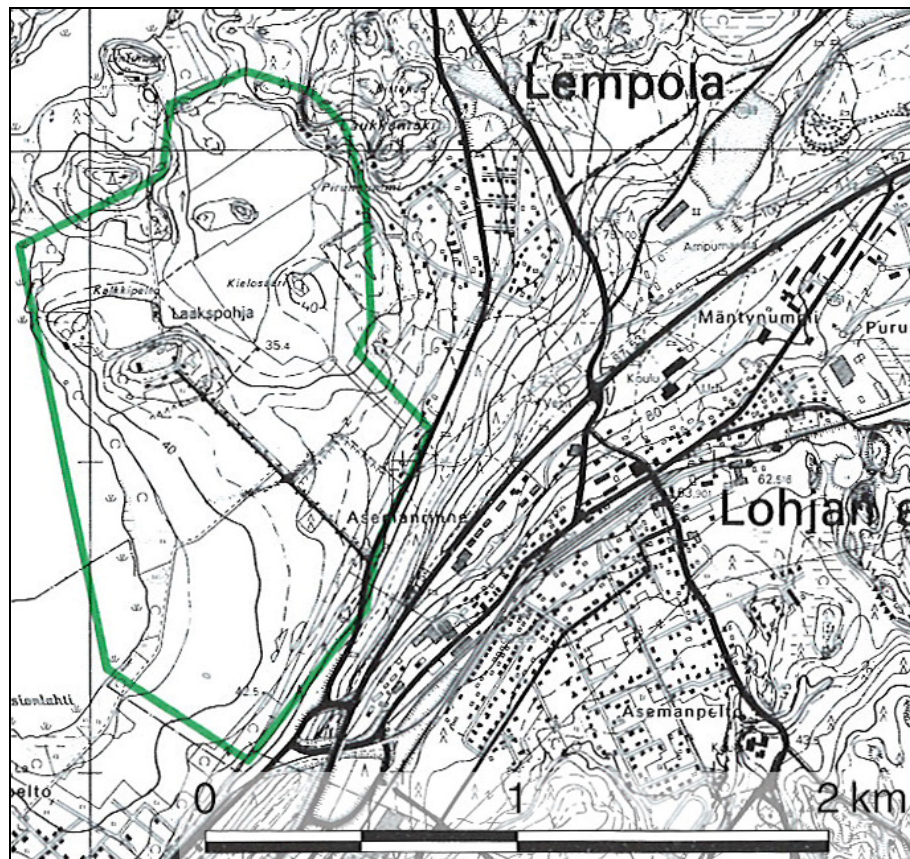
Maiseman arvot rakentuvat useimmiten avoimen tilan ympärille. Näin ollen avoimien maisematilojen säilyttäminen on erittäin tärkeää. Peltöjen säilyminen viljelyssä on paras ja luontevin tapa hoitaa avointa maisemaa, mutta avoin maisema säilyy myös muilla tavoin, kuten maisemapeltona, -niittynä, avoimena nurmi- tai niityalueena sekä pelinurmena.

Kuva yllä: Pappilan puutarha näkyy maisemassa monikerroksellisenä. Taustalla siintää kirkon harja.
Kuva alla: Pappilanpellon viljelyaukea navetan kulmalta purouoman suuntaan.

Moisionpelto - Pappilanpelto – Laakspohja -alueen hienoimmat peltoalueet sijaitsevat Laakspohjan kartanon ympäristössä. Selvitysalueen merkittävimmät viljelyalueet sijaitsevat pappilan rakennusryhmästä laakson alavimmille osille. Alueen keskeiset pellot ovat nykyisellään viljelyssä. Lohjanjärven rannan tuntumassa ulkoilutien vierellä avoin alue on niittyä ja niittymäistä nurmea. Pappilan- selän pohjukassa kosteat rantaniityt ja vanhaan Moision kylän- paikkaan liittyvät avoimet niityt ovat pensoittuneet ja kasvaneet umpeen.

Sekä Laakspohjan että Moision ja Pappilan peltoalueet sisältyvät maakunnallisesti merkittäviin kulttuurihistoriallisiin ympäristöihin. Moision- ja Pappilanpellon osalta kulttuurihistorialliset arvot painottuvat kuitenkin kirkon ja pappilan ympäristöön eivätkä niin voimakkaasti avoimeen peltomaisemaan. Laakspohjan alue on arvokas nimenomaan avoimen maisematilan takia. Laakspohjan arvoja korostavat peltojen liittyminen kartanon puutarhaan ja maisemassa merkittävään puukujanteeseen.

Laakspohjan edustava perinnemaisema maisema-alueyhtymän
mie-
tinnön (YM 1992) mukaan

Perinnemaisemat ja perinnebiotoopit

Varsinaisella selvitysalueella ei ole valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita perinnemaisemia, mutta Laakspohjan kartanon perinnemaisema tarkastelualueella on valtakunnallisesti arvokas perinnemaisema. Kartanon pihalla ja kartanoon liittyvässä puistossa kasvaa erittäin edustavaa vanhan maatalouskulttuurin seuralaislajistoa ja vanhoja viljelykasveja. Alueelta on tavattu muun muassa hullukaali ja sinisavikka. Lisäksi alue on yksi Suomen suurimmista isotakiaisen esiintymistä. Maisemallisesti merkittävä on myös kartanolle johtava liki kilometrin pituinen tammikuja, jonka linjaus on osoitettu jo 1600-luvulta lopun kartoissa.

Kulttuurimaisemaan liittyvät metsäalueet

Viljelyaukeita kehystävät ehyet metsän reunavyöhykkeet sekä avoimen maisematilan keskelle sijoittuvat kasvillisuusaarekkeet ovat usein maisemallisesti arvokkaita. Niissä myös metsäluonto on usein kehittynyt monipuoliseksi. Lehdot ja lehtomaiset kankaat sijaitsevat monesti peltojen läheisyydessä, rannoilla, puropainanteissa tai reunametsissä. Kulttuurimaiseman lähimetsiin sijoittuvat myös entiset laitumet ja hakamaat.

Laakspohjan vaikuttava tammikujanne.

Edustavimmat reunavyöhykkeet ovat peltoaukean halki kulkevan purouoman varressa sekä rantavyöhykkeellä rajaamassa avointa maisemaa järven suuntaan. Merkittävimmät metsäsaarekkeet sijaitsevat kaakko-luode -suuntaisen harjanteen laella lähellä uimarantaa.

Kirkko maisemassa

Keskiaikaiset kirkot on rakennettu useimmiten pakanallisille kulttipaikoille. Uudemman ajan kirkot on vastaavasti sijoitettu hierarkisesti maiseman arvokkaimmille paikoille, usein mäkien harjanteille, josta ne on voinut nähdä kauas ja ne ovat hallinneet maismaa.

Lohjan keskiaikainen kirkko näkyy maisemassa pitkälle. Sen harja on havaittavissa lähes joka puolella selvitysalueita.

Tytyrin torni siintää pappilan puutarhan taustalla.

Vanhat puutarhat

Vanhon kartanoiden ja huviloiden yhteydessä on ollut komeita puutarhoja, joilla on ollut Suomen kasvinjalostuksen ja kasvitieteen kehittymisenkin kannalta tärkeä merkitys. Monet niistä ovat rapistuneet aikojen kuluessa. Puutarhataide ja -kulttuuri ovatkin taiteen- ja kulttuurinaloista herkimmin tuhoutuvia, ellei kohteita jatkuvasti pidetä yllä.

Pappilaan liittyvä puutarha on peräisin viimeistään 1700-luvulta. Nykyisin puutarha on osa Lohjan museon aluetta ja siellä kasvaa edelleen kukkia, yrttejä ja hedelmäpuita ruutukuvioissa. Koko pappilamiljöö rakennuksineen, puistoineen ja puutarhoineen on erittäin edustava esimerkki kartano-pappilakokonaisuudesta. Lisäksi tarkastelualueella sijaitsee Laakspohjan kartanon puisto, joka on Svante Olssonin suunnittelema.

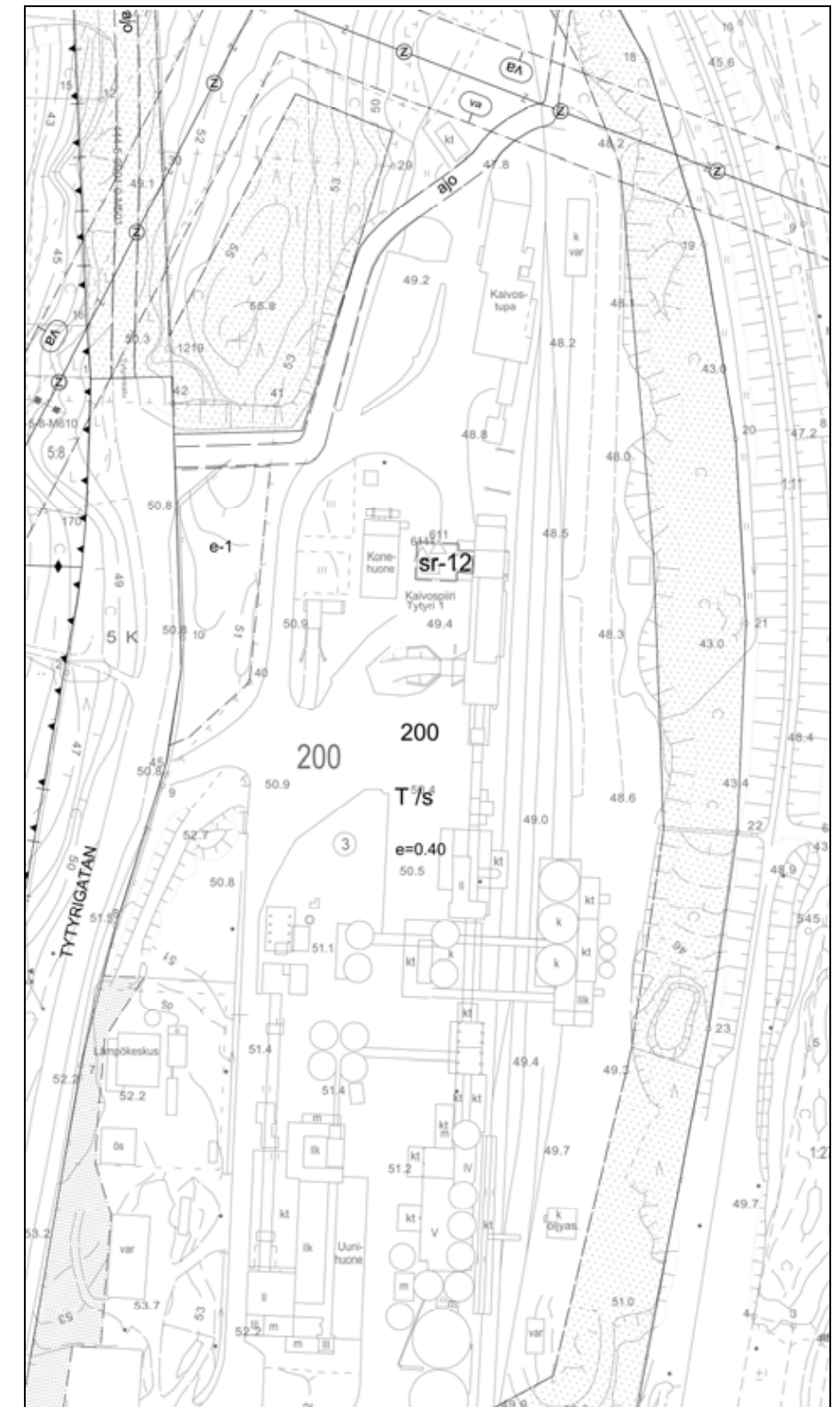
Tytyrin kaivosalue hallitsee voimakkaasti maisemaa.

Teollisuustoiminta

Teollisuus on tärkeä osa Lohjan historiaa. Tytyrin alueella on louhittu kalkkikiveä jo vuosisatoja sitten. Nykyiset maisemaa hallitsevat laitokset ovat peräisin vanhimmillaan 1940-luvulta. Tytyrin alueesta tehdyssä rakennuskulttuuriselvityksessä säilytettäviksi rakennuksiksi on ehdotettu neljää 1950–60 -luvun rakennusta. Lisäksi on ehdotettu useamman 1940–50 -luvun kohteen säilyttämismahdollisuuksien tutkimista.

Viistokuva Tytyristä 1960- ja 70-luvun vaihteesta (Skyfoto / Lohjan museo)

Asemakaavassa Tytyrin torni on merkitty suojelluksi, muutoin tehdasalue on aluetta, jolla ympäristö säilytetään.

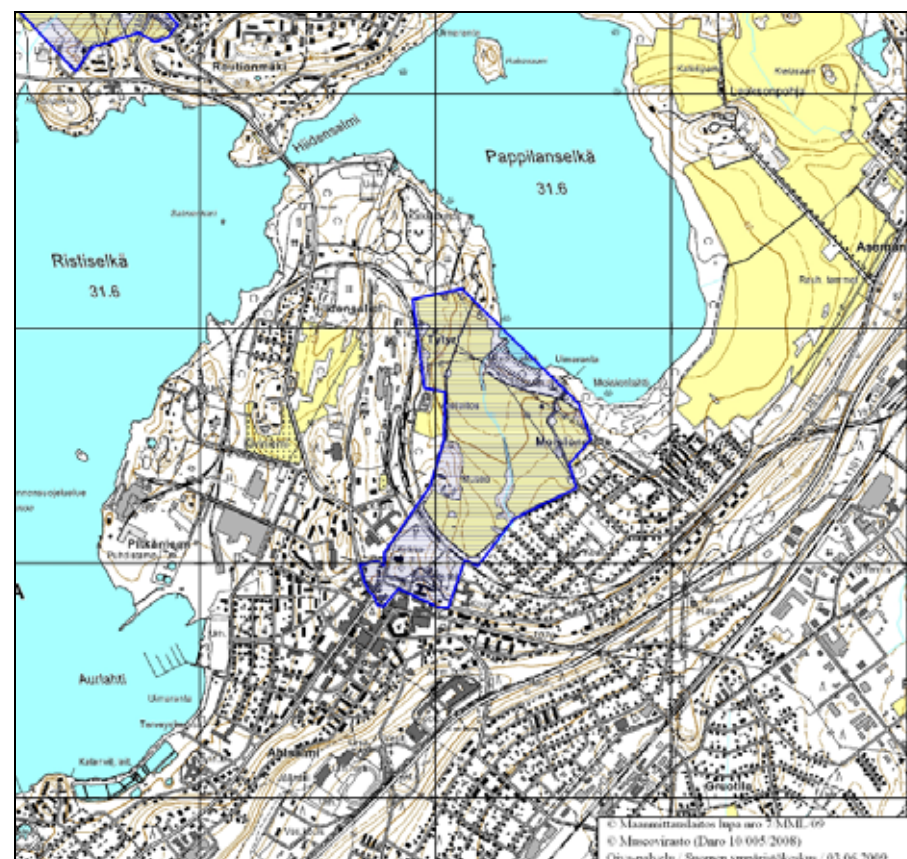

Lohjan keskiaikainen kirkko

Inventoitujen arvokohteiden kuvaukset perustuvat kokonaisuudessaan lähdeaineistoon.

Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt

Museovirasto ja ympäristöministeriö ovat inventoineet valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt vuonna 1993 ja ne on esitetty teoksessa "Rakennettu kulttuuriympäristö – valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt". Selvitysalue sijaitsee lähes kokonaan Lohjan keskiaikaisen kirkon ja ympäristön valtakunnallisesti merkittävällä alueella.

Valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö (Museovirasto 1993 / Oiva-palvelu)

Vuoden 1993 inventointi koskee pääasiassa aluekokonaisuuksia / ympäristöjä, mutta Museovirasto on erikseen maininnut joitakin yksittäisiä kohteita. Näitä ovat kirkko, kirkkoherranpappila pihapiireineen ja puutarhoineen, ns. Luoman talo sekä seurakuntatalo. Lisäksi pappilan peltoalueella todetaan olevan huomattava maisemallinen merkitys.

Museovirasto on parhaillaan päivittämässä valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä koskevaa kohdevalikkoa. Se on lähettänyt vuosien 2003–2005 aikana valikoimasta lausuntopyynnön kaikille Suomen kunnille, alueellisille ympäristökeskuksille, maakuntaliitoille ja maakuntamuseoille. Lausuntojen perusteella Museovirasto on viimeistellyt valikoimaa, lisännyt kohteita, tarkistanut aluerajauksia ja lähettänyt vielä osalle kunnista ja maakuntaliitoista uuden lausuntopyynnön. Uusi lausuntoaika on päättynyt kesäkuussa 2008 ja päätökset VAT-alueista tehtäneen vuoden 2009 aikana. Uusi listaus tulee korvaamaan vuoden 1993 inventoinnin.

Mikäli Museoviraston toisen lausuntokierroksen ehdotus uusista kohteista toteutuu, myös Laakspohjan kartano peltoalueineen liitetään valtakunnallisesti merkittävään kulttuurihistorialliseen ympäristöön.

Lohjan keskiaikainen kirkko ympäristöineen

Pyhälle Laurille omistettu Lohjan keskiaikainen kirkko, vanhoista kirkkoistamme kolmanneksi suurin, on valmistunut 1480-luvulla sakariston periytyessä jo 1300-luvulta. Kolmilaivaisen kirkkosalin keskilaiva on katettu tähtiholvein, sivulaivat ristiholvein. Runkohuoneeseen liittyvät niin ikään keskiaikaiset sakaristo ja asehuone. Asehuoneeseen liittyy kaariaukkoinen ulkoinen saarnatuoli.

Poikkeuksellisen edustava kalkkimaalauskoristelu tehtiin 1514–22. Maalausten aihepiiri on laaja ulottuen keskiaikaisesta Köyhien Raamatusta, kansallisiin pyhimyksiin ja Neitsyt Maaria -aiheiseen kuvastoon. Maalauskoristelulla on yhtymäkohtia Hattulan Pyhän kirkon maalauksiin. Maalauksia on konservoitu ensi kerran 1880-luvulla Emil Nervanderin johdolla sekä perusteellisemmin 1950-luvulla Oskari Niemen johdolla.

Erillisen kellotapulin kivinen alaosa on mahdollisesti keskiajalta ja puinen yläosa 1740-luvulta. Muurin ympäröimällä kirkkomaalla on kaksi vanhaa hautakappelia 1820-luvulta, Laakspohjan ja Sedolan (Sederholm) kappelit. Kirkon pohjoispuolella on Outamon ratsutilan hautaholvi vuodelta 1840. Sankarihautausmaalla on taitelija Tapio Wirkkalan suunnittelema muistomerkki.

Kirkkoherranpappila, ns. Iso-Pappila, rakennettiin ikimuistoiselle pappilapaikalle 1860 arkkitehti August Bomanin suunnitelman mukaan. Rakennus on säilynyt alkuperäisessä myöhäis-empiren asussaan. Miespihaa rajaavat pitäjänapulaisen tupa (1780) aittoineen ja toinen asuinrakennus 1800-luvun alkupuolelta. Ympärillä on hoidettu vehreä puisto komeine jalopuineen ja laaja 1700-luvun tyyliin kunnostettu puutarha yrttimaineen. Pappila on Lohjan Museon käytössä.

Varhaisin tieto **Lohjan pedagogiasta** eli alkeiskoulusta on vuodelta 1659. Lohjan museon alueelle siirretty puinen pedagogiorakennus on rakennettu vuonna 1769. Se on siten maamme vanhimpia opetusrakennuksia. Rakennuksen ulkoasu on 1800-luvun jälkipuolelta.

Lohjan **seurakuntatalon** suunnittelusta järjestettiin 1948 arkkitehtuurikilpailu, jonka voitti arkkitehti Aarne Ervi. Vanhan kirkon välittömään läheisyyteen rakennettu seurakuntatalo valmistui 1950. Kokonaisuuteen kuuluvat kappeli, seurakuntasali ja toimisto-osa sekä maastoon porrastuva asuntosiipi. Pääjulkisivun liuskekivi liittyy rakennuksen visuaalisesti kirkkoon. Rakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäisen asunsa.

Lähellä kirkkoa sijaitsee **Luoman talo**, joka on suojeltu rakennus-suojelulailla. Rakennuttajana oli Lohjan Kivenhakkaamon johtaja Uno Luoma. Arkkitehti Oiva Kallion suunnittelema puhdaspiirteistä funktionalismia edustava, valkeaksi rapattu kivitalo valmistui 1932.

Pappilan päärakennus puutarhan suunnasta

Maakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt, alueet ja kohteet

Maakuntatasolla inventoiduilla kohteilla voidaan katsoa olevan enemmän kuin paikallista arvoa. Uudenmaan liitto on inventoinut alueen rakennettua kulttuuriympäristöä maakuntakaavaa varten.

Maakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen rajaukset poikkeavat jonkin verran valtakunnallisesti arvokkaiden alueiden rajauksista ja kohteita on enemmän. VAT-kohteiden lisäksi liitto on inventoinut maakunnallisella tasolla kulttuurihistoriallisesti merkittäviksi kohteiksi seuraavat selvitysalueeseen rajautuvat kohteet:

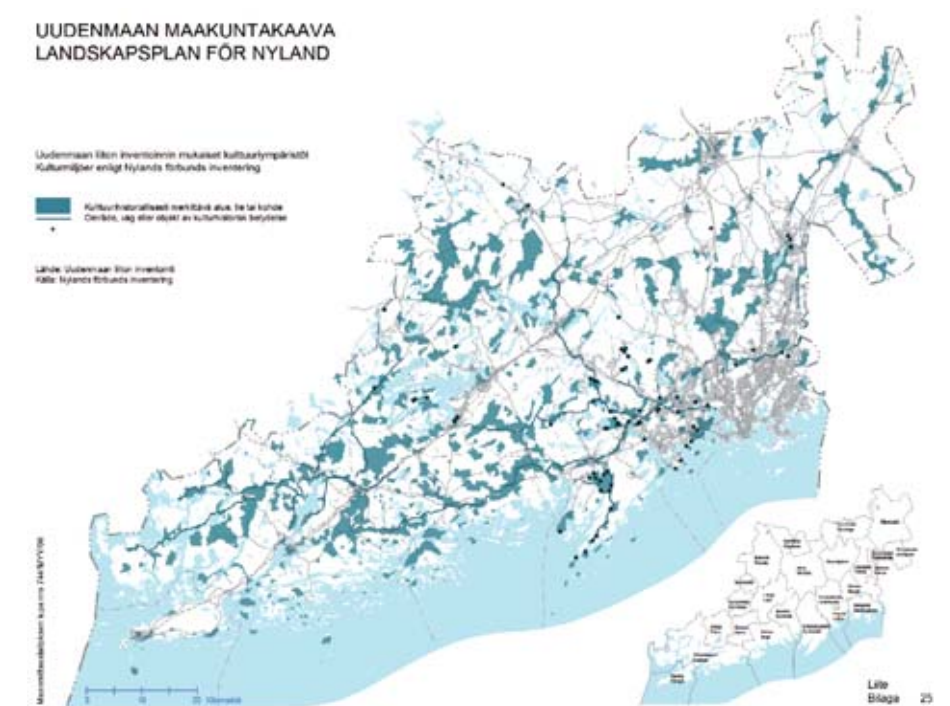
- Tytyrin kalkkikaivos, tehdas ja asuinrakennukset
- Moision – Ristahteen pientaloalue ja Nummentien seuratalot.
- Laakspohjan kartano ja kulttuurimaisema

Lohjan keskiaikainen kirkko ympäristöineen

Valtakunnallisesti arvokkaiden kohteiden lisäksi maakunnallisessa inventoinnissa on nostettu esiin Lohjan yhteiskoulu, kappalaisen pappila ja Lohjan yhteislyseo.

Vuonna 1914 perustettu **Lohjan Yhteiskoulu, ns. Anttilan koulu**, oli Länsi-Uudenmaan maaseudun ensimmäinen suomenkielinen oppikoulu. Arkkitehti Albert Leideniuksen suunnittelema puinen, jugendvaikutteinen koulurakennus valmistui 1917. Rakennusta on laajennettu lisäsiivellä 1925. Yhteiskoulu käytti rakennusta vuoteen 1954, minkä jälkeen se on ollut vaihtelevassa käytössä, mm. työväenopistona ja yläasteena. Pihapiirissä on vanha **Anttilan kantatilan renkitupa**, joka on rakennettu 1850-luvulla. Yhteiskoulun aikaan se oli rehtorin asuintalona ja nyt kotiseututalona.

Lohjan seurakunnan **kappalaisen pappila Lindkulla** on yksi Lohjan kantatiloista. Pappilana se toimi 1600-luvun lopulta. Hirsinen päärakennus on 1800-luvun lopulta. Kokonaisuuteen kuuluvat lisäksi haudankaivajan rakennus samalta ajalta, luhtiaitta vuodelta 1729, ratasliiteri 1800-luvun keskivaiheilta, viljamakasiini 1800-luvun lopulta sekä vaja.

Uudenmaan maakunnallisesti merkittävät kulttuuriympäristöt (Uudenmaan liitto, maakuntakaavan liite)

Arkkitehti Aarne Ervin suunnittelema **Lohjan yhteislyseon** rakennus valmistui 1954. Matala, pitkänomainen koulurakennus istuu luontevasti puistomaisella harjanteella.

Tytyrin kalkkikaivos ja tehdas, asuinrakennukset

Kaivostyö Tytyrin alueella aloitettiin 1897 avolouhoksella. Nykyiset tehdaslaitokset saivat alkunsa 1948–49. Maanalaiseen kaivuuseen siirryttiin 1956. Nykyisin Tytyrissä louhitaan n. 350 metrin syvyydessä. Järven ja osin kaupungin alueiden alla risteilevä käytäväverkoston pituus on yli 60 kilometriä.

Tytyrin kaivost museo sijaitsee aidossa kaivosympäristössä 110 metrin tasolla maan alla. Entisessä kaivospajassa esitellään kaivoksen historiaa ja vanhoja kaivoskoneita. Kaivostornien ja tuotantolaitosten lisäksi alueeseen liittyy joukko 1950-luvun kerrostaloja.

Näkymä Tytyrin suuntaan Laakspohjan kartanon risteyksestä.

Moision - Ristahteen laaja pientaloalue ja Nummentien seuratalot

Moision ja Ristahteen pientaloalue on lajissaan laajin Lohjalla. Laaksomaisen alueen rakennuskanta ulottuu 1900-luvun alusta aina viime vuosille. Kaupunginosan yleisilme on avara, koska tontit ovat suuria. Puutarhatontit luovat vihreän, puistomaisen yleisilmeen. Nummentien maisemassa on säilynyt edustava valikoima lohjalaista yhdistystaloarkkitehtuuria 1900-luvun alkupuolelta.

Åsvallan seuratalon rakennutti 1911 Svenska Föreningen i Norra Lojo. Jugendhenkisen rakennuksen suunnitelmat olivat rouva Naemi Olinin käsialaa. Rakennus on säilyttänyt hyvin alkuperäisen ilmeensä.

Arkkitehti Albert Leideniuksen suunnittelema **rukoushuone** valmistui 1920 Suomen evankelisluterilaisen nuorisoliiton Lohjan osastolle. Jälkijugendia edustava rakennus on säilyttänyt alkupe-
räisen tyyliinsä.

Entinen suojeluskuntatalo, joka on myös Maamiesseuran talona tunnettu yhdistysrakennus, valmistui 1925 Pohjois-Lohjan suojeluskunnalle. Klassisistinen tiilirakenteinen talo on harjulla puuston ja kivimuurin ympäröimänä.

Laakspohjan kartano ja kulttuurimaisema

Laakspohjan kartano sijaitsee Pappilanlahden pohjoisrannalla laajojen viljelysten ympäröimänä. Kartanopihaan johtaa lähes kilometrin pituinen tammikuja. Kartanon historia alkaa vuodelta 1556, jolloin viidestä talonpoikaistalosta muodostettiin kuninkaankartano. Tila luovutettiin yksityisomistukseen kuitenkin jo 1564.

Kartanon nykyinen päärakennus valmistui 1914. Klassisistisen hirsirakennuksen suunnittelivat arkkitehdit Valter ja Ivar Thomé. Pi-
hapiirissä on vanhoja väenasuntoja sekä komea tiilinen viljamakasiini 1800-luvun alkupuolelta. Kartanopuisto on saanut muotonsa Svante Olssonin suunnitelmasta.

Peltojen ja harjun välisen maantien varrella on vanhoja 1800-luvun muonamiehen taloja.

Paikallisesti merkittävät ympäristöt ja kohteet

Paikallisesti merkittäviä kohteita selvitysalueella tai sen välittömässä läheisyydessä on Lohjan rakennetun ympäristön inventointiluettelon mukaan (Kohteet joita ei ole mainittu valtakunnallisten tai maakunnallisten aluevarausten yhteydessä):

- Candolinin huvila
- Moisionkadun rautatiesilta
- Moisionkatu 6b
- Moisionkatu 17
- Tavastinkatu 2

Candolinin huvila

Huvila sijaitsee Rovastinkadun päässä selvitysalueen pohjoiskulmassa. Huvilan on rakennuttanut Lohjan kirkkoherra ja tuomiorovasti Eric Candolin 1915 kesähuvilaksi. Rakennus on remontoitu talviasuttavaksi vuonna 1947. Tyyliltään huvila on yksinkertaista jugendia. Huvila on henkilöhistoriallisesti arvokas ja tyyliltään hyvin säilynyt.

Moisionkadun rautatiesilta

Rautatie Lohjan asemalta Tytyriin valmistui 1928. Tasoristeys korvattiin vuonna 1933 alikululla, joka toteutettiin kokonaan teräksestä ja koottiin hitsausliitosten avulla. Kyseessä on liikenne- ja tekniikkahistoriallisesti merkittävä silta, jonka tukipenkereet edustavat myös hienoa kivityötaitoa.

Moisionkatu 6b

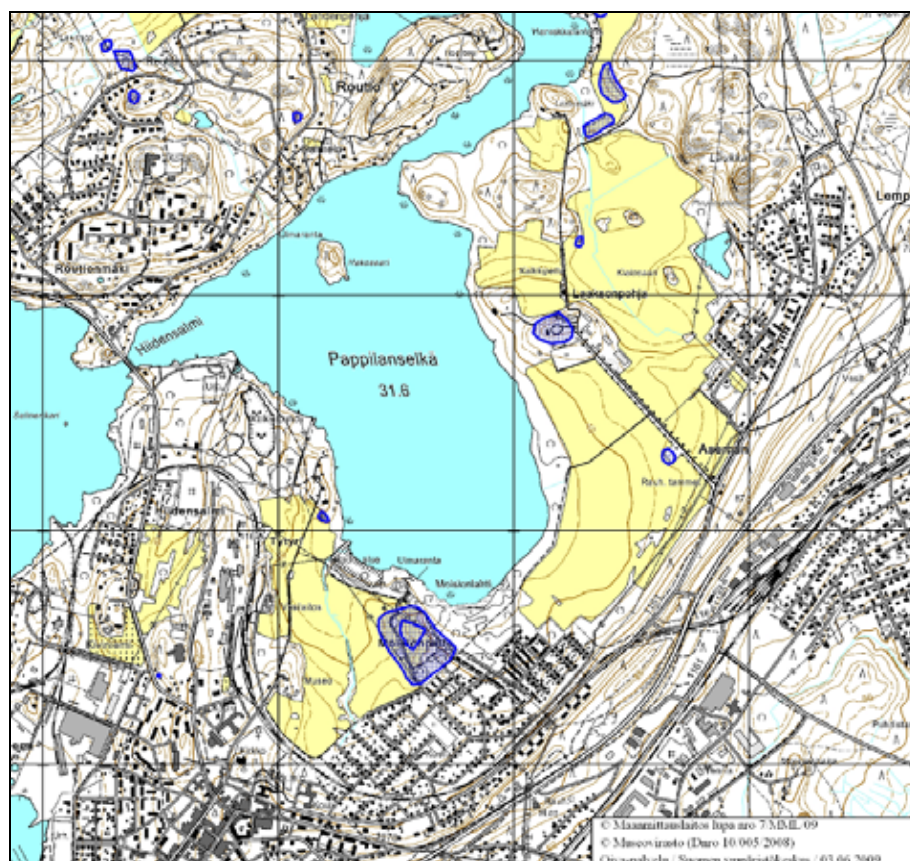
Tiilirakenteinen aumakattoinen asuinrakennus, joka on mahdollisesti peräisin vuodelta 1925.

Moisionkatu 17

Vuonna 1927 rakennettu tyyppitalo (tyyppi XVI), joka on Uno Mobergin suunnittelema. Rakennus on hyvin säilynyt 1920-luvun klassismin yksinkertainen edustaja.

Tavastinkatu 2

1920-luvun puolivälissä rakennettu asuinrakennus, jonka runko on tuotu Terijoelta. Rakennus edustaa hyvin Lohjalla yleisesti 1920-luvulla käytetty suurirunkoista ja aumakattoista usean perheen asuinrakennusta.

Muinaisjäännökset (Oiva-palvelu)

Muinaismuistolain suojaamat kohteet

Esihistoriallisen ajan muinaisjäännöskohteita löytyy selvitys- ja tarkastelualueelta viisi, jotka on kaikki ajoitettu kivikautisiksi asuinpaikoiksi. Historialliselta ajalta löytyy kaksi asuinpaikkaa.

Kivikautiset asuinpaikat:

- Asemanrinne
- Harvakkalanlahti
- Kalkkipelto
- Pappilanlahti
- Moisionpelto

Historiallisen ajan asuinpaikat:

- Moisio
- Laxpojo

Matonpesupaikka ja Piispantie liittyvät peltoaukeaan ilman pehmentävää reunavyöhykettä

3.3 Maisemakuva – maiseman olosuhteet

Selvitysalue sijaitsee Lohjanjärven Pappilanselän lounaisrannalla Lohjanharjun luoteispuolella. Alue rajautuu muilta osiltaan tiukasti rakennettuun ympäristöön, minkä johdosta alueen maisemakuva poikkeaa radikaalisti lähiympäristöstään. Selvitysalue on muistuma vanhasta kulttuurimaisemasta, joka avautuu yllättäen saavuttaessa rakennetuilta alueilta.

3.3.1 Liittyminen ympäröivään maisemaan

Pappilanselän itärannalla sijaitsee Laakspohjan laaja ja merkittävä peltoaukea, johon selvitysalueen pellot ovat historiallisesti liittyneet. Selvitysalueen ja Laakspohjan (tarkastelualue) pellot muodostavat kulttuurihistoriallisen ja maisemallisesti merkittävän kokonaisuuden Pappilanselän pohjukkaan. Alueet sisältyvätkin museoviraston ehdotukseen valtakunnallisesti arvokkaista kulttuuriympäristöistä.

Lohjan keskustaan alue liittyy pappilan ja kirkon muodostaman kulttuurihistoriallisesti arvokkaan "akselin" kautta. Pappilan ja kirkon välissä kulkee kuitenkin rautatie, jonka reunamat kasvavat eri-ikäistä pensaikkoa ja koivikkoa, mikä haittaa kohteiden visuaalista yhteyttä.

Idässä alue rajautuu Tytyrin kalkkikivikaivokseen, jonka edustalla sijaitsevat vesilaitos ja muuntamo. Kaakkoisreunassa aluetta rajaa Moision pientaloalue.

3.3.2 Peltoalueet ja reunavyöhykkeet

Selvitysalueen maisema on loivasti viettävää peltoa ja rajautuu järven rantapuustoon sekä rakennettuihin alueisiin. Pellon halki kulkee purouoma, jonka yläjuoksun varressa on peltomaisemaa rajaava metsävyöhyke. Purouoman ja järven välissä kulkee pieni-muotoinen harjanne, jonka laella on kaksi maisemassa voimakkaana näkyvää metsäsaarekettä.

Selvitysalueen koilliskulma vaihtuu pikkuhiljaa pelto- / niittyalueista umpeenkasvaneeseen ja kosteaan alavaan entiseen rantaniittuun.

Avoin alue rajautuu Moision pientaloalueeseen hyvin suoraviivaisesti. Piispankadun kohdalla kadun ja peltoaukean välissä ei ole lainkaan reunavyöhykettä. Vaasankadun päätteenä sijaitsee ympäristöönsä huonosti rajautuva matonpesupaikka. Katujen päätteissä tonttirajalla on tehty kaivuutöitä, mikä on vaurioittanut maisemaa. Rautatien ja Lövinginkadun välillä on kapea mutta rehevä puustoinen vyöhyke ojan varressa.

Rautatien varressa kasvaa pensaikkoa ja koivikkoa, joka toisaalta toimii rautatien suojavyöhykkeenä ja rajaa peltoa, mutta toisaalta estää kirkon ja hautausmaa-alueen näkymisen osana kulttuurimaisemaa.

1. Päärakennus
2. Pedagogio
3. Apupapin rakennus
4. Tilanhoitajan rakennus
5. Luhtiaitta
6. Karjalon mökki
7. Makasiini
8. Maatalousvälinevaja
9. Navetta
10. Jalka-aitta
11. Riihi
12. Puutarha

Kartta pappilan pihapiiristä (Lohjan museo)

Rajautuminen Tytyrin suuntaan on monin osin harva. Vesilaitoksen edustalla reunavyöhykkeen voi sanoa puuttuvan kokonaan, koska puustoa on niin kapealla alalla. Taustan teollisuuslaitokset näkyvät voimakkaina maisemassa ja ovat osa Lohjan identiteettiä. Teollisuusalue toimii myös maamerkinä.

Peltoaukeille avautuu näkymiä monin paikoin. Parhaimmat näkymät avautuvat laakson keskeisiin osiin ja pappilan suuntaan. Peltoalueen keskiosa purouoman ympärillä jatkuen kohti pappilamiljöötä onkin selvitysalueen harmonisin maisematila. Näkymiä avautuu mm. Rovastinkadun ja Lallinkadun päästä sekä uimarantaan johtavan ajotien mutkasta ja pappilaan liittyvän navetan kulmalta.

3.3.3 Lohjanjärven ranta-alueet

Lohjanjärveä ja Hiidenvettä laskettiin lähes kaksi metriä 1850–1860 –luvulla, minkä seurauksena maisemassa on paikoitellen näkyvä jyrkkä rantatöyräs. Järvenlaskun tuloksena rantavyöhykkeelle syntyi reheviä rantalehtoja, joista esimerkkinä selvitysalueella sijaitseva Moisionrannan luonnonsuojelualue. Rantavyöhykkeen puusto reunustaa koko Pappilanelän pohjukkaa ja selkeitä näkymiä järvelle avautuu vain paikoin.

Moision uudemman asutuksen ja Pappilanelän välinen alue on hyvin alavaa ja kosteaa. Alue on vanhaa rantaniittyä ja on kasvanut umpeen, mikä katkaisee visuaalisen yhteyden Laakspohjan peltoaukeiden ja Moisionpellon välillä.

Piispankadun reunaan (kuvassa keskellä rintamamiestalojen edustalla) voitaisiin maiseman näkökulmasta lisätä rakentamista. Samalla voitaisiin muodostaa uusi monikerroksellinen reunavyöhyke

Järven rannalla sijaitsee uimaranta, venevalkama ja tenniskenttä. Virkistystoiminnot on sijoitettu rantaan niin, etteivät ne näy maisemassa häiritsevästi pitkälle. Rannan myötäisesti kulkee suosittu virkistysreitti, joka kiertää myös koko selvitysalueen.

3.3.4 Pappilan ympäristö

Pappila ympäristöineen on kulttuurihistoriallisesti arvokasta aluetta. Se sijaitsee selvitysalueen lounaisreunassa lehtomaisella puoliavoimella kumpareella. Rovastinkadun länsipuolinen alue vaikuttaa umpeenkasvaneelta puutarhamaiselta alueelta. Sen sijaan museon alue on hoidettua puistoa ja puutarhaa. Pappilalla ei ole voimakasta reunavyöhykettä avoimen peltoaukean suuntaan, vaan polveilevampi, selvästi kulttuurivaikutteinen ilme. Pappila puutarhoineen erottuu lähimaisemassa hyvin ja toimii alueella paikallisena maamerkinä. Rovastinkadun alkupäässä on lyhyt puukujanne, joka ei näy maisemassa pitkälle. Pappilan navetan kulmalta avautuvat vaikuttavat näkyvät avoimeen viljelylaaksoon.

4 MAANKÄYTTÖSUOSITUKSET

4.1 Yleiset toimenpideohjeet

Selvitysalueen jatkosuunnittelussa alueen vahvuuksia kannattaa hyödyntää. Alueelta löytyy avoimia viljelyalueita ja maisemallisesti hienoja reunavyöhykkeitä. Maisemakuvaa rikastuttavat kaukomaiseman kohteet. Olisi suotavaa, että alueen maisemarakenne voisi vielä rakentamisen jälkeenkin hahmottua alueella liikkujalle. Näin voidaan säilyttää paikan henkeä ja maisemallisia ominaispiirteitä.

4.1.1 Peltoalueet ja reunavyöhykkeet

Kulttuurihistoriallisesti edustavimpien pelto- ja niittyalueiden säilyttäminen osana viheralueverkostoa sekä pääpiirteissään avoimena on toivottavaa. Alueet voidaan säilyttää avoimena esimerkiksi maisemapeltona, -niittynä, avoimena nurmi- tai niittyalueena sekä pelinurmena.

Tarkastelu- ja selvitysalueen merkittävin avoin peltomaisema on Moisionlahden koillispuoleinen Laakspohjan kartano peltoineen, joka on maakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö. Selvitysalueen peltoalueet liittyvät historiallisesti Laakspohjan maisemaan, mutta eivät nykyisellään ole enää maisematilana yhtä merkittäviä kuin kartanon ympäristö.

Laakspohjan peltoalueella merkittävää on yhtenäisen avoimen maiseman laajuus, joka on liki kaksi kertaa suurempi kuin selvitysalueen peltomaiseman. Laakspohjan alue liittyy saumattomasti hyvin hoidettuun kartanopuutarhaan ja maisemassa näkyy myös voimakkaana kartanolle johtava merkittävä puukujanne. Laakspohjan peltomaisema on maiseman kannalta huomattavan merkittävä ja sitä onkin ehdotettu otettavaksi mukaan valtakunnallisesti arvokkaisiin kohteisiin.

Selvitysalueen peltojen keskeisin alue sijoittuu pappilasta koilliseen purouoman varteen ja uimarannan suuntaan. Alue on harmoninen kokonaisuus ja erityisesti Pappilaan kiinteästi rajautuvat alueet ovat kulttuurihistoriallisesti tärkeitä. Alue on osa valtakunnallisesti arvokasta kulttuurihistoriallista ympäristöä, mutta pääpaino alueen kulttuurihistoriallisessa arvotuksessa sijoittuu kirkon ympäristöön.

Yllä: Näkymä järvelle.

Alla: Näkymä Lallinkadun päästä pappilan suuntaan

Selvitysalueen reunoilla peltoalueille rakennettaessa rakentamises-
sa voidaan tukeutua maastonmuotoon ja vahvistaa maiseman
luontaista tilavaikutelmaa. Mittakaavaltaan massiivista rakentamis-
ta tulisi välttää kulttuurihistoriallisesti arvokkaalla alueella.

Tytyriin rajautuvalla rinteellä rakentamiseen voi luonnollisesti vai-
kuttaa kaivostoiminnan mahdolliset haittavaikutukset. Maiseman
kannalta Tytyrin reunassa rakentaminen voi olla korkeampaa kuin
Moision puolella. Mitä lähemmäs avoimeksi jätettäviä viheralueita
tullaan, sen matalampaa rakentamisen tulisi kuitenkin olla. Avoi-
men viheralueen ja rakennettujen alueiden välille tulisi kehittää
uusi monikerroksellinen puista ja / tai pensasistutuksista koostuva
reuna.

Hienoimmat reunametsävyöhykkeet ja metsäsaarekkeet tulisi säi-
lyttää. Uusista reunavyöhykkeistä ei pidä muodostaa muurimaista,
tasapaksua peittävää elementtiä vaan sillä pehmennetään raken-
tamisen synnyttämää vaikutelmaa. Reunavyöhykkeen läpi voidaan
avata näkymiä pihoilta ja kaduilta avoimeen maisemaan. Reuna-
puustolla voidaan myös korostaa maaston muotoja.

Selvitysalueen merkittävimmät metsävyöhykkeet sijoittuvat järven
rantaan ja puron varteen. Lisäksi avoimeen maisemaan sijoittuu
kaksi merkittävää saarekettä. Uusia reunavyöhykkeitä tulisi muo-
dostaa tulevien rakennusalueiden ja avoimen tilan väliin. Radan
varren kasvillisuutta voitaisiin kehittää esimerkiksi avaamalla pai-
koin näkymiä radan yli, niin että kirkko ja sitä ympäröivä hauta-
usmaa näkyisivät selvitysalueelle paremmin.

Uusien reunavyöhykkeiden suojakasvillisuudeksi kannattaa pelto-
jen reunamilla valita lehtipuustoa ja puutarhakasvillisuutta. Reu-
navyöhykkeen tulisi olla vapaasti kasvava suojavyöhyke, ei pen-
sasaita. Lajeja voivat olla esimerkiksi vaahtera, koivu, pajuista
esimerkiksi raita, tammi, jalava ja pihlajat. Joukkoon voidaan ist-
uttaa vähäisessä määrin havupuustoa talvikautta silmällä pitäen.
Pensaslajeista sopivia ovat esim. pähkinäpensas, tuomi ja iso-
tuomipihlaja. Tontin puolelle voidaan edellisten lisäksi istuttaa
esimerkiksi syreeniä ja omenapuita.

Selvitysalueen purouomaa voi hyödyntää osana viherverkostoa
esimerkiksi ohjaamalla virkistysreitti osin purouoman varteen.
Uomaa ei tule korostaa liikaa kasvillisuudella, jotta pitkät näkymä-
linjat säilyvät. Sitä voi myös hyödyntää rakennettujen alueiden
hulevesien ohjaamisessa. Uoman varrella voidaan hulevesiä viivyt-
tää painanteissa tai puron yhteyteen mahdollisesti muodostettavil-
la kosteikkoalueilla.

Pappilanjälän pihapiiriä – Apupapin rakennus

4.1.2 Ranta-alueet

Selvitysalueen koillisreuna rajautuu Lohjanjärven Pappilanselkään.
Järven rannassa on metsävyöhyke, joka tulisi jättää rakentamisen
ulkopuolelle. Pappilanselän pohjukassa Moision uuden asuinraken-
tamisen vieressä ranta on hyvin alavaa ja kosteaa. Alue on nykyi-
sellään umpeenkasvanutta. Lahden pohjukassa puustoa tulisi har-
ventaa, jotta voitaisiin avata näkymiä järvelle. Kosteaa ranta-
vyöhykettä voitaisiin näin kehittää nykyistä avoimemmaksi. Alu-
eella voidaan suosia esimerkiksi tervaleppää ja pajuja.

Raportissa ”Lohjan rantaraitti – Ideointia keskustajaman kehittä-
miseksi” alueelle on ehdotettu kosteikkopuistoa, jossa kulkisi pol-
veileva laiturireitti. Massiivinen laiturireitti olisi huomattavan kallis
toteuttaa,

mutta alueelle kannattaa ehdottomasti kehittää esimerkiksi pitkos-
puureittiä. Kosteikkoalue liittyy Moision kivikautiseen ja historialli-
seen asuinpaikkaan, mikä voitaisiin liittää aiheeksi jatkosuunnitte-
lussa.

4.1.3 Kulttuurihistorialliset ympäristöt

Pappila ympäristöineen on selvitysalueen arvokkainta maisemaa ja se tulisikin jättää rakentamisen ulkopuolelle. Samoin pappila tarvitsee ympärilleen riittävästi tilaa säilyttääkseen merkityksensä maisemassa. Rovastinkadun länsipuolen umpeenkasvanutta metsikköä tulisi kunnostaa puistomaisemmaksi suosien kulttuurikasveja. Lisäksi maisemassa olisi tarpeen korostaa pappilan ja kirkon yhteyttä esimerkiksi harventamalla paikoitellen radan varren kasvillisuutta.

4.2 Suositukset alueiden kaavoitusta varten

Maisema ei ole pysyvä tila vaan maisemat muuttuvat – olevaa tilannetta ei voi täysin kahlita. Maisema koetaan myös hyvin subjektiivisesti ja helposti sen arvon tajuua vasta sitten, kun se on osittain menetetty. Maisema muuttuu vähintäänkin kasvillisuuden varttuessa - luonnon kiertokulku sekä luonnonmullistukset muuttavat maisemakuvaa. Kestävän kehityksen kannalta keskustan ja joukkoliikenneyhteyksien läheisyyteen rakentaminen on järkevää.

Jotta saavutetaan hyvä lopputulos monet ristiriitaisetkin asiat tulee sovittaa yhteen. Selvityksessä on annettu suositukset maiseman kannalta. Alue on jaettu kuuteen luokkaan luonto-, maisema-, kulttuuriympäristö- ja virkistyskäyttöarvojen perusteella. Lisäksi on merkitty tärkeimmät jatkosuunnittelussa huomioitavat näkymäakselit. Näkymä voi olla myös rakennettavan alueen sisällä.

- I Arvokkaat säilytettävät alueet
- II Hyvin herkäät alueet
- III Herkäät alueet
- IV Muutosten kannalta tarkasti tutkittavat alueet
- V Muutoksia kestävät alueet
- VI Hyvin muutoksia kestävät alueet

Luokittelu on tehty asteittain niin, että kaikista arvokkaimmat säilytettävät alueet kuuluvat luokkaan I ja vähiten muutoksista kärsivät alueet kuuluvat luokkaan VI. Luokittelu on tehty osayleiskavatasoisena ja se viittaa alueille mahdollisesti osoitettavaan uudisrakentamiseen. Tarkempia rakennustapaohjeita ei ole annettu, mutta joitakin suosituksia esitetään mahdolliselle uudisrakentamiselle tai sen rajaamiselle. Rajaukset ovat viitteellisiä. Mahdollisen rakentamisen ja viheralueiden tarkat rajat tutkitaan jatkosuunnittelussa.

I Arvokkaat säilytettävät alueet

Arvokkaat säilytettävät alueet ovat kirkko ja pappila ympäristöineen sekä Moisionrannan luonnonsuojelualue. Sekä Pappila että Kirkko ympäristöineen ovat valtakunnallisesti merkittäviä kulttuurihistoriallisia kohteita. Alueille ei tule osoittaa rakentamista ja niiden arvot tulee huomioida lähialueille rakennettaessa.

II Hyvin herkäät alueet

Hyvin herkäksi alueeksi on merkitty pappilan rakennusryhmään läheisesti liittyvä avoin maisematila / rinne. Pappilan maisemallinen merkitys liittyy voimakkaasti sen näkymiseen avoimen tilan reunalla. Jatkosuunnittelussa tulisi kiinnittää erityistä huomiota pappilan kulttuurihistoriallisten arvojen säilymiseen.

III Herkäät alueet

Herkkiä alueita ovat puronvarsi, rantavyöhyke ja peltomaiseman keskeisin metsäsaareke. Puronvarsi näkyy yläjuoksun osalta maisemassa voimakkaana reunavyöhykkeenä ja muulta osaltaan se ”merkitsee” maisemassa laakson pohjaa. Puron varrella on potentiaalista virkistysarvoa ja sen liittymistä Pappilaan esimerkiksi viheryhteyttä pitkin olisi hyvä tutkia jatkosuunnittelussa.

Rantavyöhykkeelle ei suositella uudisrakentamista. Rannan puusto kehystää maisemaa ja sillä on suuri virkistysarvo. Moisionlahden pohjukassa puustoa voidaan harventaa näkymien avaamiseksi.

IV Muutosten kannalta tarkasti tutkittavat alueet

Luokan IV alueita on merkitty nykyisen avoimen maiseman keskeisille paikoille. Metsäsaarekkeelta rantaan ja luoteeseen avautuvat rinteet ovat maisemassa laajalle näkyviä ja sen suunnittelussa on kiinnitettävä erityishuomiota mahdollisten uudisrakennusten sijoitteluun ja lähiympäristöön liittymiseen. Rakentamisen rajautuminen avoimeen maisematilaan tulee tutkia tarkasti ja muodostaa riittävät reunavyöhykkeet mahdollisille uudisalueille.

V Muutoksia kestävät alueet

Muutoksia kestävät alueet sijoittuvat pääasiassa luokan VI alueiden reunaan sekä kirkon ja pappilan väliin. Alueet soveltuvat rakentamiseen hyvin, mutta alueiden rajautuminen viheralueiksi jätettävälle alueelle tulee jatkosuunnittelussa tutkia tarkasti. Pappilan ja kirkon välisellä alueella kulttuurihistorialliset arvot tulee huomioida.

Moision vanhan tilan alueella suunnittelussa tulee huomioida historialliset ja esihistorialliset arvot. Maiseman kannalta vanhat asuinpaikat ovat luontevia rakentamispaiikkoja. Rakentamisen rajautuminen avoimeen maisematilaan tulee tutkia ja muodostaa riittävät reunavyöhykkeet mahdollisille uudisalueille.

VI Hyvin muutoksia kestävät alueet

Luokkaan VI kuuluvat alueet, jotka sietävät maiseman kannalta muutoksia hyvin. Näitä alueita on Tytyrin kaivoksen reunassa ja Moision pientaloalueen reunassa sekä suunnitellun juna-aseman tuntumassa.

Alueilla ei ole sellaisia maiseman erityispiirteitä, jotka määräisivät rakentamisen sijoittumista tai alueilla ei ole ehdottomia reunaehtoja. Mahdollinen uudisrakentaminen kannattaa sijoittaa olemassa olevan tiestön ja muun infrastruktuurin yhteyteen. Rakentamisen rajautuminen avoimeen maisematilaan tulee tutkia ja muodostaa riittävät reunavyöhykkeet mahdollisille uudisalueille. Myös näkyvät viheralueiksi jätettävälle alueelle huomioidaan.

FCG Planeko Oy

Hyväksynyt:
Ulla Räihä
toimialapäällikkö, arkkitehti SAFA

Tarkastanut:
Eeva Eitsi
maisema-arkkitehti MARK

Laatinut:
Maria Haikala
maisema-arkkitehti MARK

5 LÄHTEET

Selvitykset, kirjallisuus

1. **Gasum Oy.** Ympäristöselvitys – Maakaasuputki Mäntsälä-Siuntio. 2007.
2. **Gasum Oy.** Ympäristövaikutusten arviointiohjelma – Maakaasuputki Mäntsälä-Siuntio. 2008.
3. **Lohjan kaupunki.** Taajamaosayleiskaavan selvitykset. Kooste 2007.
4. **Lohjan kaupunkisuunnittelukeskus ja Lohjan museo.** Lohjan rakennetun ympäristön inventointiluettelo. 2007.
5. **Museovirasto, Ympäristöministeriö.** Rakennettu kulttuuriympäristö – Valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt. Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16. 1993. (Rajaukset myös digitaalisena)
6. **Putkonen Lauri / Lohjan kaupunki.** Tytyrin teollisuusalueen rakennuskulttuuriselvitys. 2006.
7. **Pykälä Juha / Länsi-Uudenmaan seutukaavaliitto.** Länsi-Uudenmaan seutukaavaliiton arvokkaat kasvillisuuskohteet ja uhanalaiset kasvit. 1987.
8. **Sito Oy / Lohjan kaupunki.** Espoo-Lohja taajamaliikennerradan asemapaikkojen selvitys Lohjalla. 2008.
9. **Vuorinen Soili.** Lohjanjärven rantojen luonnon perusinventointi vuodelta 1995.
10. **Ympäristöministeriö - Ympäristönsuojeluosasto.** Maisema-aluejärjestelmän mietintö I. Maisemanhoito. Mietintö 66/1992.

Suunnitelmat

11. **Levonmaa Anna / Lohjan kaupunki.** Lohjan rantaraitti – Ideointia keskustajaman rantojen kehittämiseksi. 2008.
12. **Tirkkonen Elina.** Lohjan vihreä selkäranka – Viher- ja virkistysaluejärjestelmä taajamaosayleiskaavaa varten. Diplomityö 2007.

Painamattomat lähteet

13. **Lohjan kaupunki.** Moision talon sijaintipaikka.
14. **Lohjan kaupunki / Katariina Haigh.** Palaveri Moisionpellon liittymisestä keskustan osayleiskaavaan, muistio 22.12.2008.
15. **Lohjan kaupunki / Katariina Haigh.** Moision- ja Pappilanpellon voimassa olevat asemakaavat (rakentamattomien osien korttelialueet) 7.8.2009.

Kartat ja kuvamateriaali

16. Museovirasto. Ehdotus valtakunnallisesti arvokkaaksi kulttuuriympäristöksi (RKY2000)
17. Lohjan kaupunki. Pohjakartta-aineisto selvitysalueelta.
18. Suomen kansallisarkisto, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto: Lohja (2041 01 Ia.* -/- -)
Pitäjänskartta vuodelta 1800-luvun puolivälistä.
<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=810014>
19. Suomen kansallisarkisto, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto: [Lohja] (Senaatin kartasto VII: 25)
Senaatinkartta vuodelta 1870.
<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1160688>
20. Suomen kansallisarkisto, Topografikarttojen kokoelma: Uudenmaan lääniä. 123,824 km². [Lohja] (VII 25)
Venäläinen topografikartta 1870–1871.
<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1411686>
21. Suomen kirjallisuuden seura. Suomen kirjallisuuden seuran toimituksia 505. Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805. 1989.
22. Uudenmaan liitto. Maakuntakaavan mukaiset arvokkaat kulttuuriympäristöt kuvauksineen.

www-sivut

23. Lohjan kaupunki:
- Kaavat ja rakentaminen
- Ympäristö ja luonto
<http://www.lohja.fi/default.asp>
24. Uudenmaanliitto:
Maakuntakaava
<http://uudenmaanliitto.fi/index.phtml?s=18>
25. Ympäristöhallinto:
Oiva - Ympäristö- ja paikkatietopalvelu asiantuntijoille
<http://www2.ymparisto.fi/scripts/oiva.asp>
26. Lohjan historiaseuran ja Torsti Salosen Lohjan historiasivut
<http://www.sci.fi/~torstis/lohja/kirjoit.htm>

LIITEKARTAT

A3-pienennökset:

Maiseman arvot

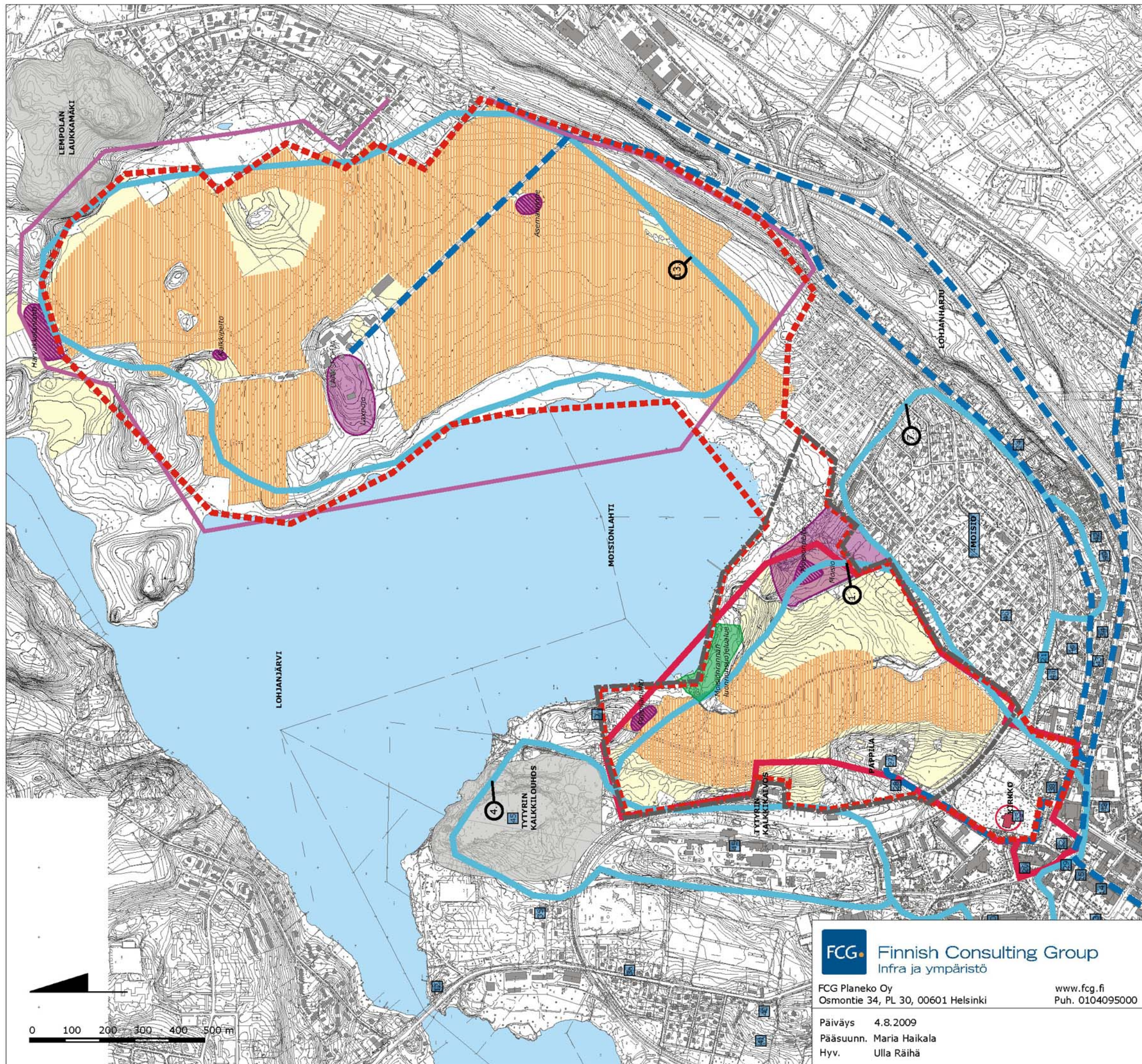
Maisemakuva

Maankäyttösuositukset

901

902

903

- Selvitysalueen raja**
- Nykyiset pellot / niityt**
- Vesistöt**
- Valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö (Museovirasto 1993)**
- Museoviraston ehdotus uusista valtakunnallisesti merkittävistä kulttuurihistoriallisista ympäristöistä**
- Maakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt**
1. Lohjan keskiaikainen kivikirkko ympäristöineen
 4. Tytyrin kalkkikaivos ja tehdas, asuinrakennukset
 7. Moision-Ristalahteen laaja pientaloalue ja Nummentien seurantalot
 13. Laakspohjankartano ja kulttuurimaisema
- Edustava perinnemaisema (Maisema-alue työryhmän mietintö, YM 1992)**
- Arvokkaat kallioalueet**
- Muinaisjäännökset kivikautinen / historiallinen**
- Vanhimmat säilyneet pellot / niityt (Tirkkonen 2007)**
- Vanhimmat säilyneet tielinjaukset (Tirkkonen 2007)**
- Suojeltu keskiaikainen kivikirkko**
- Luonnonsuojelualue**
- 1 Paikallisesti arvokkaat rakennetut kohteet (Lohjan kaupunkisuunnittelukeskus ja Lohjan museo 2007)**

1a Vellamonkatu 23	30 Pohjolanmäen koulu
3a Karstuntie 61	32 Puu-Anttila
4 Moio	33 Pyhän Laurin kirkko
4a Moisionkatu 6b	34 Rukoushuone
4b Moisionkatu 17	35 Sahakatu 6
4c Tavastinkatu 2	38 Seurakuntatalo
7 Candolinin huvila	40 Solhem
8 Harjula	41 Solkulla
10 Huvila Luther	42 Suojeluskuntatalo
11 Karjalohjankatu 1	43 Sähkörautatien ratapenger
12 Karstuntie 77	44 Trallalan työväenasunto
13 Kiviniemi	45 Tytyrin kalkkilouhos
14 Laurinkatu 46	47 Vaneritehdas
15 Laurinkatu 50	48 Vihdinkatu 4
17 Lindkulla	49 Äsvalla
18 Lohjan kauppatori	
20 Luoman talo	
21 Moisionkadun rautatiesilta	
23 Nahkurinkatu 10	
24 Nummentie 59	
27 Pappila	
28 Pedagogio	
29 Laurinkatu 52	

FCG Finnish Consulting Group
Infra ja ympäristö

FCG Planeko Oy
Osmontie 34, PL 30, 00601 Helsinki

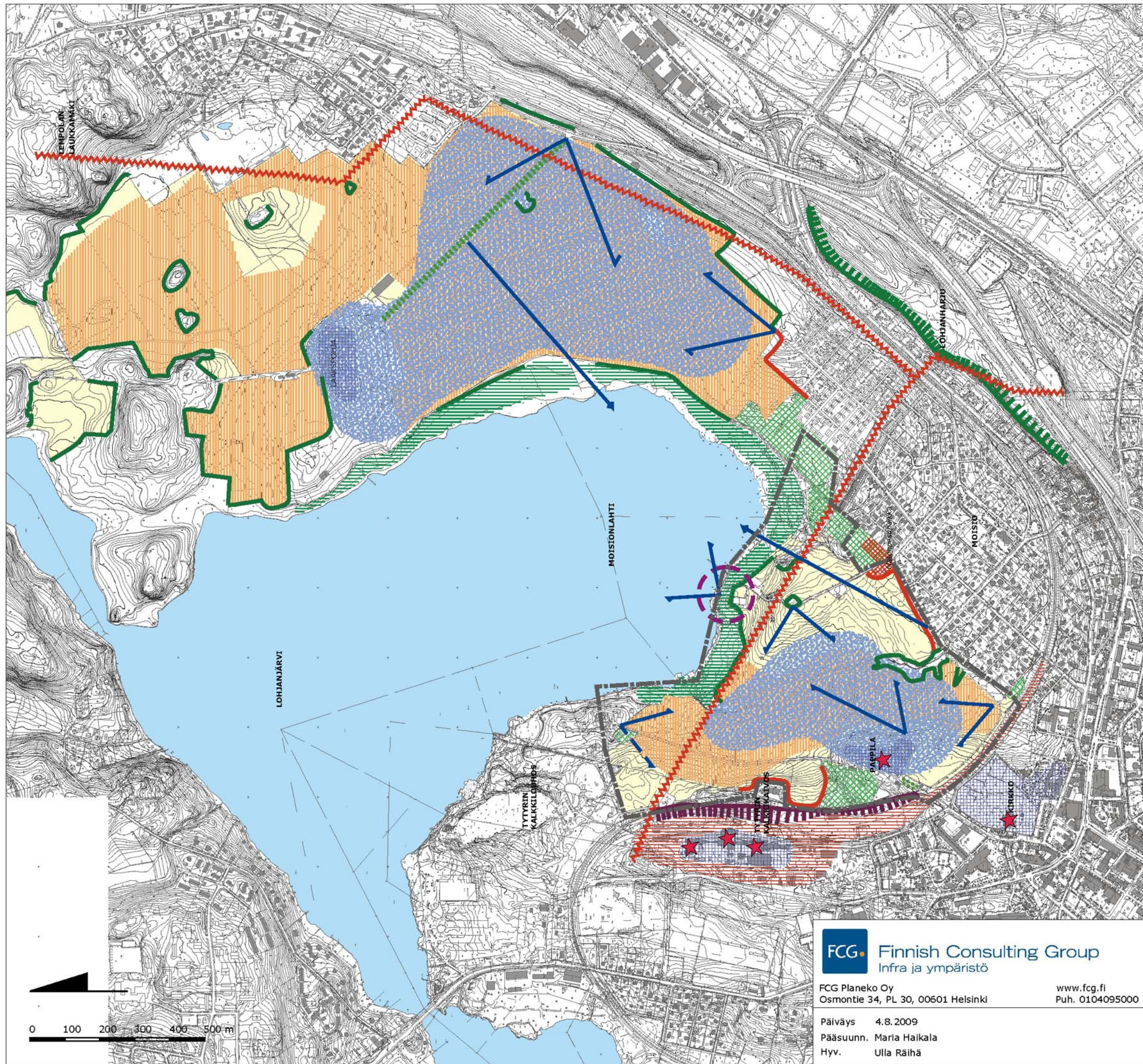
www.fcg.fi
Puh. 0104095000

Päiväys 4.8.2009
Pääsuunn. Maria Haikala
Hyv. Ulla Räihä

Lohjan kaupunki
Moision- ja Pappilanpellon maisemaselvitys

Maiseman arvot pienennös

MAS 0136-D3113 901

- Selvitysalueen rajaus
- Nykyiset pellot / niityt
- Vesistöt
- Vanhimmat säilyneet pellot
- Umpeenkasvaneet pellot
- Voimakas maiseman reunavyöhyke / metsäsaareke
- lähimaisema
- kaukomaisema
- Voimakas rakennettu reuna, kaukomaisema
- Puukujanne
- Maisemakuvassa merkittävä rakennusryhmä
- Harmoninen maisematila
- Merkittävä näkymälinja
- Maamerkki
- Puuttuva reunavyöhyke
- Maisemaa halkova voimalinja
- Rakennettu maisemavaurio
- Muu maisemavaurio
- Merkittävä rantapuusto
- Toiminnallinen keskittymä (uimaranta, tennis, venevalkama)

FCG Finnish Consulting Group
Infra ja ympäristö

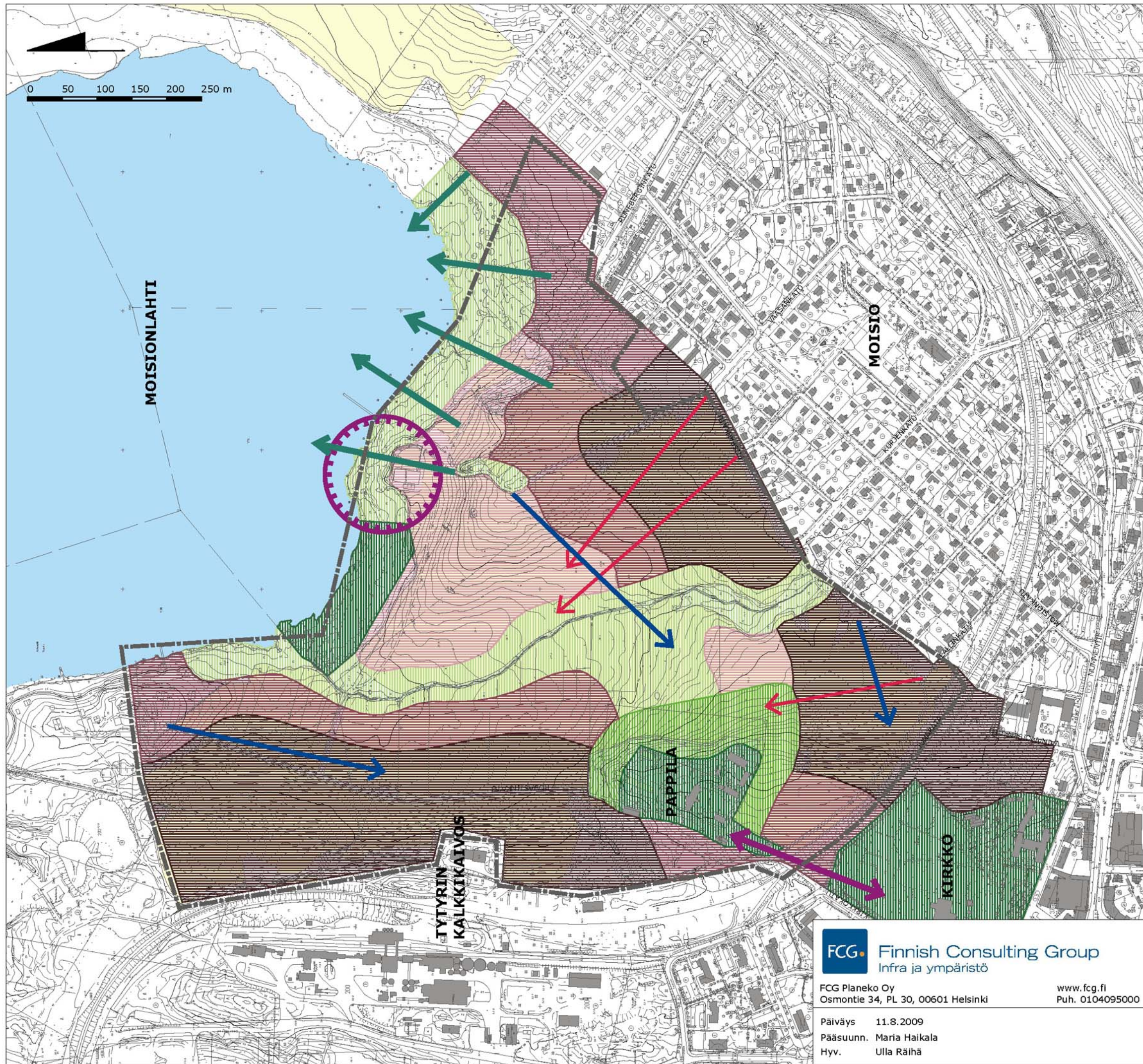
FCG Planeko Oy
Osmontie 34, PL 30, 00601 Helsinki

www.fcg.fi
Puh. 0104095000

Päiväys 4.8.2009
Pääsuunn. Maria Haikala
Hyv. Ulla Räihä

Lohjan kaupunki
Moision- ja Pappilanpellon maisemaselvitys
Maisemakuva pienennös

MAS 0136-D3113 902

- Selvitysalueen rajaus
- Nykyiset pellot / niityt
- Vesistöt
- Arvokkaat säilytettävät alueet
- Hyvin herkät alueet
- Herkät alueet
- Muutosten kannalta tarkasti tutkittavat alueet
- Muutoksia kestävät alueet
- Hyvin muutoksia kestävät alueet
- Virkistyskannalta merkittävä alue
- Tärkeä näkymä kirkolle
- Avattava näkymä järvelle
- Näkymälinja avoimelle alueelle
- Kehitettävä akseli

FCG Finnish Consulting Group
Infra ja ympäristö

FCG Planeko Oy
Osmontie 34, PL 30, 00601 Helsinki
www.fcg.fi
Puh. 0104095000

Päiväys 11.8.2009
Pääsuunn. Maria Haikala
Hyv. Ulla Räihä

Lohjan kaupunki
Moision- ja Pappilanpellon maisemaselvitys
Maankäyttösuositukset
piennös

MAS 0136-D3113 **903**